

Monitor Inburgering 2024

Inburgeraars en het zich thuis weten in
Utrecht

**Utrecht.nl/
onderzoek**

Colofon

uitgave

Onderzoek & Advies
Gemeente Utrecht
Postbus 16200
3500 CE Utrecht
030 286 1350
onderzoek@utrecht.nl

in opdracht van

Maatschappelijke Ontwikkeling
Gemeente Utrecht

internet

www.utrecht.nl/onderzoek

onderzoekers

Tijmen Siermann, Ingrid van Lieshout, Saskia van Meel, Daphne Bollen

informatie

030 - 286 1350

projectnummer

F 174

bronvermelding

Het overnemen van gegevens uit deze publicatie is toegestaan met de bronvermelding:
afdeling Onderzoek & Advies, gemeente Utrecht

Januari 2024

Samenvatting

Onderzoek onder inburgeraars in Utrecht

In dit onderzoek kijken we naar de manier waarop inburgeraars die vanaf 1 januari 2022 inburgeringsplichtig zijn in de gemeente Utrecht zich 'thuis weten'. Het is voor het eerst dat dit op een integrale manier, specifiek voor Utrecht plaatsvindt. Vanwege het innovatieve karakter van het onderzoek, hebben we er rekening mee moeten houden dat we (onderzoeksmatige) hindernissen zouden tegenkomen die vragen om verbeteringen voor de monitoring in komende jaren. Hierover rapporteren we uitvoerig in de bijlagen. Het is de bedoeling dat we de metingen die nu zijn uitgevoerd, in de toekomst (grotendeels) herhalen, zodat er een valide monitoringsinstrument ontstaat. Dit onderzoek vormt daarmee een nulmeting.

In hoeverre 'weten inburgeraars zich thuis'?

Voorafgaand aan dit onderzoek is door een werkgroep van ervaringsdeskundigen, professionals en ambtenaren nagedacht over wat 'zich thuis weten' van inburgeraars in een nieuw land en nieuwe stad, omvat. Hieruit is een lijst van indicatoren ontstaan, die de basis vormt voor tien aandachtsgebieden in dit onderzoek: het verrichten van (passend) betaald werk, participatie, Nederlandse taalles, het volgen van een (beroeps)opleiding, comfortabel Nederlands spreken, gezondheid en welzijn, zich erbij voelen horen in de buurt, tevredenheid over wonen, financieel zelfredzaam zijn en het kunnen vinden van de juiste organisaties als men hulp nodig heeft. Deze zijn waar mogelijk omgezet naar enquêtevragen voor inburgeraars.

Dit onderzoek bestaat uit opbrengsten van een enquête en duiding vanuit focusgroepgesprekken met professionals, enkele interviews met inburgeraars en een literatuurstudie. Waar mogelijk wordt vergeleken met resultaten uit onderzoek onder alle Utrechters, waarbij we aantekenen dat onze onderzoeksgroep inburgeraars gemiddeld veel jonger is dan de gemiddelde Utrechter. Dit heeft onder andere te maken met het feit dat de inburgeringsplichtige leeftijd loopt van 18 jaar tot aan de pensioengerechtigde leeftijd en door een sterke oververtegenwoordiging van inburgeraars onder de 40 jaar.

Onderscheid naar verschillende typen inburgeraars

Het is belangrijk om onze onderzoekspopulatie precies af te bakenen. In de spreektaal worden begrippen als bijvoorbeeld inburgeraar en vluchteling regelmatig door elkaar gebruikt. Echter is niet iedere vluchteling een inburgeraar (bijvoorbeeld als er – nog – geen sprake is van een verblijfsstatus) en is niet iedere inburgeraar een (voormalig) vluchteling. Inburgeraars kunnen ook afkomstig zijn uit veilige, westers georiënteerde landen buiten de Europese Unie. Dit onderzoek richt zich alleen op degenen die (sinds 1 januari 2022) inburgeringsplichtig zijn binnen de gemeente Utrecht, waarbij we bij de analyse regelmatig onderscheid maken tussen de groep asielstatushouders enerzijds en gezinsmigranten anderzijds.

Asielstatushouders zijn vluchtelingen die asiel hebben aangevraagd in ons land en een verblijfsvergunning hebben gekregen, omdat zij uit een onveilig land komen. Gezinsmigranten komen naar Nederland om zich aan te sluiten bij een persoon met de Nederlandse nationaliteit, of iemand die al langer in Nederland gevestigd is. Tussen deze beide groepen constateren we regelmatig significante verschillen in de onderzoeksuitkomsten. Een inburgeringstraject duurt maximaal drie jaar. Wanneer een inburgeraar klaar is met zijn of haar traject en dus niet meer inburgeringsplichtig is, is deze niet langer meer onderdeel van onze onderzoekspopulatie.

Het verrichten van betaald werk

Inburgeraars (31%) verrichten minder vaak betaald werk dan Utrechters gemiddeld (65%), blijkt uit het enquêteonderzoek. Dit kunnen we grotendeels toeschrijven aan het feit dat de

door ons onderzochte doelgroep recent aan hun (verplichte) inburgeringstraject is begonnen. Tijdens het inburgeringstraject besteedt de inburgeraar 8 tot 24 uur per week aan taallessen en het bijbehorende huiswerk. Dit is onder andere afhankelijk van de leerroute (zie ook leerroutes en opleiding). Naast taallessen investeren inburgeraars ook tijd in andere onderdelen van het inburgeringstraject. Uit landelijk CBS-onderzoek onder asielstatushouders blijkt dat naarmate de verblijfsduur toeneemt, ook het aandeel (betaald) werkende inburgeraars toeneemt. Overigens zijn er grote verschillen in mate waarin men betaald werk verricht tussen gezinsmigranten enerzijds (54%) en asielstatushouders anderzijds (6%), blijkt uit de enquêteresultaten. Landelijk onderzoek leert ons dat op de achtergrond hier meer zaken spelen, zoals taalvaardigheidseisen die werkgevers kunnen stellen, het nog niet erkend zijn van diploma's die iemand heeft, gezondheidsproblematiek, een mogelijk tekortschietende informatievoorziening en soms mogelijke verschillen in ambitie om de arbeidsmarkt te betreden tussen mannen en vrouwen. Van de inburgeraars die aan het werk zijn, is driekwart hier tevreden over.

Leerroutes en opleiding

Er zijn drie door de Rijksoverheid vastgestelde leerroutes: de B1-route (binnen drie jaar moet de inburgeraar de Nederlandse taal op B1-niveau kunnen spreken en schrijven), de onderwijs-route (ook wel O-route, bedoeld voor jongeren, waarbij zij tevens worden voorbereid op instroom in het mbo, hbo of universiteit) en de zelfredzaamheidsroute (ook wel Z-route, bedoeld voor inburgeringsplichtigen waarvoor B1- en O-route niet passend zijn, welke zich meer richt op participatie).

In onze onderzoeksgroep bevinden zich een beperkt aantal inburgeraars in de O-route. Over deze groep kunnen we daarom geen betrouwbare uitspraken doen. Uit de enquête blijkt dat wel dat 14% van alle ondervraagde inburgeraars een opleiding of cursus volgt, naast het taalonderwijs waar we later op terug komen. Hier zien we geen noemenswaardig verschil tussen de groep asielstatushouders en gezinsmigranten.

Vrijwilligerswerk

Inburgeraars (11%) geven in de voorgelegde vragenlijst minder vaak aan vrijwilligerswerk te doen dan Utrechters gemiddeld (39%). Bij het vergelijken van deze onderzoeksuitkomsten moet rekening gehouden worden met een verschil in leeftijdsopbouw tussen beide groepen. In het algemeen wordt er in Utrecht vaker vrijwilligerswerk gedaan door oudere inwoners. Pensioengerechtigden vallen echter buiten onze onderzoeksgroep en de groep inburgeraars is ook gemiddeld jong te noemen. Ruim driekwart is jonger dan veertig jaar. Daarnaast moet rekening gehouden worden met de mogelijkheid dat er culturele verschillen kunnen bestaan ten aanzien van de vraag of iets bestempeld of ervaren wordt als (vrijwilligers)werk.

Taalonderwijs

Uit de enquête blijkt dat 62% van de ondervraagde inburgeraars taallessen volgt om Nederlands te leren. Hierbij doet zich een verschil voor tussen de groep asielstatushouders (77%) en gezinsmigranten (48%). Mogelijk hangt dit samen met het feit dat gezinsmigranten zelf verantwoordelijk zijn voor de (financiering van) de taalcurssussen. Uit de open antwoorden blijkt dat zij niet allen passende vormen van taalonderwijs hebben kunnen vinden.

Comfortabel Nederlands spreken

Meer dan vier op de vijf inburgeraars geeft aan het spannend te vinden om Nederlands te spreken (83%). Zes procent ervaart deze spanning niet. Opvallend is dat asielstatushouders het vaker spannend vinden om Nederlands te spreken (94%) dan gezinsmigranten (73%). Naast het feit dat een grote meerderheid het spannend vindt om Nederlands te spreken, zien we ook dat meer dan de helft (62%) van de inburgeraars problemen ervaart door moeilijkheden met het spreken van Nederlands.

Er is een correlatie tussen hoe tevreden men is over het niveau waarop men het Nederlands beheerst en de manier waarop men zich thuis voelt in hun buurt. Bijvoorbeeld vinden degenen die tevreden zijn over het niveau waarop zij Nederlands spreken, vaker (84%) dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan, dan inburgeraars die ontevreden zijn (65%) over het niveau waarop zij Nederlands spreken.

Gezondheid & welzijn

Voor inburgeraars geldt dat 69% de eigen gezondheid als (zeer) goed ervaart. Gezinsmigranten (82%) voelen zich in het algemeen gezonder dan asielstatushouders (56%). Voor Utrechters gemiddeld in de vergelijkbare leeftijdsgroep (18 – 65 jaar) is dat 77%, waarbij van belang is aan te tekenen dat de samenstelling binnen die leeftijdsgroep wel verschilt; er zijn namelijk veel inburgeraars onder de 40 jaar. Uit onderzoek onder Utrechters blijkt dat leeftijd en gezondheid sterk samenhangen, en dit is ook terug te zien in de resultaten onder inburgeraars. Inburgeraars van boven de 40 ervaren vaker belemmeringen door hun gezondheid. Van alle inburgeraars ervaart een klein kwart (22%) in het dagelijks leven problemen met hun lichamelijke gezondheid. Inburgeraars voelen zich vaker neerslachtig of somber, en ook vaker zenuwachtig dan we in Utrechts vergelijkingsmateriaal vinden. Zo blijkt 22% van de inburgeraars zich (heel) vaak somber of neerslachtig te voelen, ten opzichte van 12% van de Utrechters gemiddeld. Ruim drie op de tien inburgeraars (31%) voelt zich (heel) vaak erg zenuwachtig, ten opzichte van 13% van de Utrechters gemiddeld. Dit sluit aan bij beelden die in landelijk onderzoek naar voren komen, dat inburgeraars bovengemiddeld veel chronische stress ervaren en ook verhoogde kans hebben op het ontwikkelen van psychische klachten. Dit geldt niet alleen voor inburgeraars met een eigen vluchtverleden, ook gezinsmigranten hebben na hereniging extra kans op het ontwikkelen van spanningsklachten. Dit geldt uiteraard niet voor alle inburgeraars. Twee op de drie (66%) voelen zich gemiddeld bijna net zo vaak gelukkig als Utrechters gemiddeld (72%).

Zich erbij voelen horen (in de buurt)

Een uitkomst die opvallend te noemen is, is dat meer inburgeraars aangeven 'zich prettig te voelen bij de mensen in de eigen buurt' (85%), dan Utrechters gemiddeld (64%). Daar staat tegenover dat inburgeraars (66%) minder mensen hebben waarbij zij terecht kunnen, dan Utrechters gemiddeld (89%). We zien hier twee verschillende aspecten; het zich prettig voelen in de buurt geeft meer inzicht in oppervlakkige sociale contacten in de buurt en iets anders is dan het hebben van mensen bij wie men terecht kan, een sociaal vangnet. Inburgeraars en Utrechters gemiddeld zijn eensgezind over de stelling dat mensen in hun buurt op een prettige manier met elkaar omgaan. 73% uit beide groepen is het hier mee eens. Op de vraag of inburgeraars problemen ondervinden in het dagelijks leven doordat zij het gevoel hebben er niet bij te horen of zich niet thuis te voelen, antwoordt 24% bevestigend. Wat hier de precieze achtergrond van is, kunnen we nu nog niet zeggen. Uit reacties in de enquêtes en uit interviewgesprekken met inburgeraars komt een beeld naar voren dat inburgeraars zich in ieder geval heel dankbaar voelen voor het feit dat professionals, mede-burgers en overheid zich voor hen inspannen.

Tevredenheid over wonen

Uit de enquête blijkt dat momenteel 29% van de inburgeraars problemen ervaart in het dagelijks leven door de woning waarin men woont. Onder asielstatushouders ligt dit percentage hoger (36%) dan onder gezinsmigranten (22%). Ook inburgeraars hebben last van de bredere problematiek op de woningmarkt. Door de schaarste bevinden sommigen zich, net als vele overige Utrechters, in tijdelijke en/of suboptimale woonsituaties. Eén op de zes inburgeraars vindt het niet leuk om in de buurt te wonen waar zij nu huisvesting hebben gevonden. Dit is meer dan één op de tien Utrechters die hun buurt niet leuk vinden. Uit de toelichtingen op de antwoorden blijkt dat een reden voor de mindere waardering voor de buurt onder meer de onveiligheidsgevoelens zijn.

Financieel zelfredzaam zijn en het kunnen vinden van de juiste organisaties

Bijna vier op de tien (39%) van de inburgeraars geeft aan dat hun financiële situatie in het dagelijks leven problemen geeft. Dit geldt in sterkere mate voor asielstatushouders (50%) dan voor gezinsmigranten (28%). Inburgeraars (38%) geven vaker aan hulp bij geldzaken of administratie te ontvangen dan we gemiddeld in Utrecht zien (9%). Dit verschil komt mede door (wettelijk verplichte) ondersteuning die een gemeente geeft aan een deel van de inburgeraars in de eerste maanden van hun verblijf in de stad wanneer zij een uitkering ontvangen. Daar komt bij dat

een kwart nog geen hulp ontvangt maar wel zou willen. Dat zou te maken kunnen hebben met de moeilijkheid om organisaties te vinden als een inburgeraar hulp nodig heeft. Bijna de helft van de inburgeraars zegt problemen te ervaren bij het vinden van de juiste organisatie bij een hulpvraag, waarbij deze vraag zich niet beperkte tot organisaties voor financiële ondersteuning. Het is vanuit dit onderzoek niet vast te stellen welke organisaties men hierbij specifiek voor ogen heeft.

Verdieping in toekomstig onderzoek

Dit onderzoek is de eerste stap in de inrichting van een volwassen monitorinstrument, dat we op basis van geleerde lessen verder ontwikkelen. Het onderzoek heeft door een relatief hoge en representatieve respons op de vragenlijst goede cijfermatige data opgeleverd, die deels ook weer (nieuwe) vragen voortbrengen. Doordat dit onderzoek als nulmeting fungeert zijn er nog geen ontwikkelingen in kaart te brengen en kunnen we de uitkomsten nog maar beperkt in perspectief plaatsen. Verdere verrijking en herhaling is in de toekomst nodig om trends en achtergronden te identificeren, waarbij mogelijk ook koppelingen gelegd kunnen worden naar gemeentelijk beleid en eventuele interventies. In de komende periode krijgt de doorontwikkeling van de monitor verder vorm, ook door de aanvulling van registratiedata die aanvullende inzichten met zich meebrengt.

Inhoud

Samenvatting	- 3 -
1. Inleiding	- 8 -
1.1 Utrechts onderzoek naar inburgering	- 8 -
1.2 Inburgeraars zich 'thuis laten weten' in Utrecht	- 8 -
1.3 Methoden van onderzoek	- 9 -
1.4 Definities inburgering	- 10 -
1.5 Leeswijzer	- 11 -
2. Inburgeraars en (vrijwilligers)werk en opleiding	- 12 -
2.1 Inleiding: leerroutes die leiden tot 'meedoen'	- 12 -
2.2 Inburgeraars over betaald werk	- 12 -
2.3 Opleiding	- 15 -
2.4 Vrijwilligerswerk	- 15 -
3. Inburgeraars over Nederlands leren en spreken	- 17 -
3.1 Nederlands leren	- 17 -
3.2 Taal als cement voor sociale binding	- 17 -
4. Inburgeraars over gezondheid en welzijn	- 21 -
4.1 Inburgeraars over hun eigen gezondheid	- 21 -
4.2 Extra kwetsbare psychische gezondheid bij inburgeraars met vluchtverleden	- 24 -
5. Inburgeraars over hun leefomgeving	- 25 -
5.1 Netwerkcontacten van inburgeraars	- 25 -
5.2 Inburgeraars over huisvesting en zich thuis voelen	- 27 -
6. Inburgeraars over hun (financiële) zelfredzaamheid	- 28 -
6.1 Het kunnen vinden van de juiste organisaties	- 28 -
6.2 Financiën – economische zelfredzaamheid	- 28 -
6.3 Financiën – administratieve zelfredzaamheid	- 29 -
7. Kernindicatoren en blik op de toekomst	- 31 -
7.1 Uitkomsten kernindicatoren	- 31 -
7.2 Toekomstige doorontwikkeling van de monitor	- 32 -
Bijlagen	- 35 -
Bijlage 1: Oorspronkelijke lijst kernindicatoren	- 35 -
Bijlage 2: Toelichting op vragenlijst-onderdeel	- 36 -
Bijlage 3: Toelichting op focusgroepgesprek-onderdeel	- 40 -
Bijlage 4: Toelichting op interview-onderdeel	- 41 -
Bijlage 5: Wie zijn er inburgeringsplichtig in Utrecht?	- 43 -
Bijlage 6: Literatuur	- 45 -

1. Inleiding

1.1 Utrechts onderzoek naar inburgering

In dit onderzoek kijken we naar de manier waarop inburgeraars in de gemeente Utrecht zich 'thuis weten'. Het is voor het eerst dat er een dergelijk integraal en specifiek Utrechts onderzoek plaatsvindt. Eerdere onderzoeken naar inburgeraars of vluchtelingen zijn vooral uitgevoerd op landelijke schaal, waarbij ook vaak werd ingezoomd op verschillende landen van herkomst bij inburgeraars.

Dit eerste Utrechtse onderzoek kan opgevat worden als een eerste stap in de inrichting van een volwassen monitorinstrument om te kijken hoe het zich thuis weten van inburgeraars zich binnen de gemeente ontwikkelt. Door de hoge respons op de vragenlijst kunnen er al betrouwbare resultaten worden gepresenteerd, al hebben we nog weinig referentiegegevens om deze te duiden.

Het is de bedoeling om een meer permanent monitoringsinstrument in te richten dat hier periodiek over kan rapporteren. Bij de doorontwikkeling van de monitoring trekken we lering uit de lessen van dit onderzoekstraject. Deze leerpunten bundelen we in paragraaf 7.2.

In deze inleiding kijken we achtereenvolgens naar de vraag wat de gemeente Utrecht beleidsmatig verstaat onder 'het zich thuis weten van inburgeraars' en welke onderzoeksvraag daar aan verbonden is voor deze studie. Vervolgens geven we toelichting op de manier waarop we het onderzoek hebben uitgevoerd en gaan we in op het feit dat inburgeraars in het algemeen heel diverse achtergronden hebben. Dit laatste heeft veel consequenties voor het duiden van de uitkomsten. We sluiten dit hoofdstuk af met een leeswijzer.

1.2 Inburgeraars zich 'thuis laten weten' in Utrecht

Met de komst van de Wet inburgering 2021, hebben alle gemeenten in Nederland een specifiekere en meer zwaarwegende taak gekregen dan voorafgaand, om nieuwkomers te begeleiden bij hun inburgeringsproces. Gemeenten moeten daarbij maatwerk leveren, en stellen voor inburgeraars persoonlijke plannen op waarin zij afspraken formuleren over met name het leren van de taal en participatie in de samenleving. De ambitie van de gemeente Utrecht reikt echter verder dan alleen sec uitvoering geven aan de wet. Het gemeentelijke beleid is er op gericht dat inburgeraars zich in brede zin *thuis weten* in de stad. Voorbeelden van beleid dat hierop gericht is vormen de Utrechtse Welkomhuizen (ondersteuning voor inburgeraars dichtbij), het netwerkteam Inburgering 030 (sluitende aanpak van hulpverlening) en het programma Kansrijke Start (de inburgeraar maakt in een vroeg stadium kennis met de stad). Het beleid is uitgewerkt in de Nota van Uitgangspunten Opgave Inburgering.

De ambitie om inburgeraars zich thuis te laten weten in Utrecht wil de gemeente staven aan de hand van concrete uitkomsten. Voor dat doel is een monitoringsinstrument nodig, dat periodiek kan laten zien hoe het met de doelen rondom inburgering gesteld is. De vraag is echter hoe je precies meet in hoeverre inburgeraars zich thuis weten. Welke onderdelen vormen hier de kern van? Om die vraag te beantwoorden is voorafgaand aan dit onderzoek een apart traject opgestart. Ambtenaren, ervaringsdeskundigen en professionals hebben in gezamenlijk overleg een lijst opgesteld van indicatoren die zowel persoonlijk als gemeentebreed zicht geven op de mate waarin inburgeraars zich thuis weten in Utrecht. Hierbij heeft men zich ook laten leiden door wetenschappelijk onderbouwde indicatoren die zijn vastgesteld door het aan de UNHCR gelieerde Global Compact on Refugees (Indicators of Integration Framework). In bijlage 1 is deze lijst met opgenomen. Voor dit onderzoek hebben we deze indicatoren als volgt vertaald om ze toepasbaar te maken voor het

onderzoek, waarbij de indicatoren met een * niet in dit onderzoek zijn meegenomen maar onderdeel zijn van de doorontwikkeling van de monitor (zie ook paragraaf 7.2):

1. Aandeel inburgeraars met **betaald werk**
2. Aandeel inburgeraars dat een **opleiding** volgt
3. Aandeel inburgeraars dat **tevreden is met de opleiding** die zij volgen*
4. Aandeel inburgeraars zonder werk of opleiding, dat **actief is in de buurt of stad**, in de vorm van vrijwilligerswerk, betrokkenheid bij school, mantelzorg of oppassen
5. Aandeel inburgeraars dat **aangeeft dat het genoten taalonderwijs heeft bijgedragen aan het thuis weten**
6. Aandeel inburgeraars dat comfortabel is met de **Nederlandse taal** en zonder angst Nederlands spreekt
7. Aandeel inburgeraars dat gebruik maakt van een **Welkomhuis** en daar tevreden over is*
8. Aandeel inburgeraars dat aangeeft zich **er bij te voelen horen** in hun buurt in Utrecht
9. Aandeel inburgeraars dat aangeeft zich **financieel zelfredzaam** te voelen
10. Aandeel inburgeraars dat positief is over eigen **gezondheid en welzijn**
11. Aandeel inburgeraars dat vertrouwen voelt in het **opvoeden van kinderen** in Nederland*
12. Aandeel inburgeraars dat tevreden is met hun **huisvestingssituatie**
13. Aandeel inburgeraars dat instanties weet te vinden
14. Aandeel inburgeraars dat niet (meer) **inburgeringsplichtig** is*

De hoofdvraag van dit onderzoek is aan deze set thema's verbonden en luidt: Welke cijfermatige resultaten zijn in 2023 behaald op bovenstaande kernindicatoren en welke verdiepende en duidende context kan aan deze resultaten worden gekoppeld?

1.3 Methoden van onderzoek

Voor het beantwoorden van de onderzoekshoofdvraag zijn een vijftal methoden gekozen.

- **Bestandsanalyses:** Data uit gemeentelijke bestanden kunnen met name inzicht geven in de eerste drie indicatoren uit bovenstaande set, waar het gaat om de vraag of inburgeraars aan het werk zijn, een opleiding volgen en/of (nog steeds) inburgeringsplichtig zijn. Tijdens de opstart van het onderzoek bleek echter dat de gemeentelijke registraties nog niet over de hele linie op voldoende niveau waren om hierop betrouwbare data te leveren. Ook konden we geen gebruik maken van externe (Divosa-)data omdat hun bronnenmateriaal enkele jaren achter loopt ten opzichte van ons gewenste meetmoment, namelijk vanaf 1 januari 2022. In ons onderzoek hebben we uit de bestanden wel bruikbare data kunnen onttrekken waar het gaat om geslacht, leeftijd, woonwijk van de inburgeraars en de vraag of deze gezinsmigrant of asielstatushouder is.
- **Enquête onder inburgeraars:** Door inburgeraars rechtstreeks te bevragen over aspecten van hun alledaagse leven, kan precies worden vastgesteld hoe tevreden zij zich daarover voelen. Uiteindelijk is een vragenlijst opgesteld met een 11-tal vragen, aangeboden in zes talen. Zoveel mogelijk vragen werden letterlijk overgenomen uit andere onderzoeksbronnen, zoals de inwonersenquête en gezondheidsspeilingen. Zo kunnen uitkomsten van de inburgeraarspopulatie vergeleken worden met die van Utrechters in het algemeen. De vragenlijst is uitgezet onder de 896 inburgeraars van wie een mailadres beschikbaar was en die vallen onder de nieuwe wet Inburgering, die in is gegaan op 1 januari 2022. Er is gerespondeerd door 254 inburgeraars (28,3% respons). De respons-opbouw (groepen inburgeraars die de vragenlijst hebben ingevuld) ligt in lijn met de totale populatie. Deze hoge representativiteit versterkt de betrouwbaarheid van de

enquêteresultaten. Gedetailleerde informatie over de opzet van de enquête en de responsopbouw is terug te vinden in bijlage 2.

- **Focusgroepgesprek met professionals:** Om de uitkomsten van de enquête te duiden, is gekozen voor het opzetten van focusgroepgesprekken met professionals die in hun praktijk veel te maken hebben met de doelgroep. In de praktijk bleek het moeilijk om professionals tegelijkertijd bij elkaar te krijgen. Uiteindelijk hebben we één gesprek gehad. Informatie over de achtergrond en opzet van dit gesprek is opgenomen in bijlage 3.
- **Interviewgesprekken met inburgeraars zelf:** We wilden ook graag met inburgeraars zelf spreken. In de praktijk bleek het werven van respondenten echter moeilijker dan gedacht binnen de tijdsspanne van het onderzoek, ook al hadden de inburgeraars bij de enquête aangegeven dat wij ze mochten benaderen voor een interviewgesprek. Zij zouden hiervoor een cadeaubon krijgen van € 35,-. Uiteindelijk hebben we met twee inburgeraars kunnen spreken. In toekomstig onderzoek zullen waarschijnlijk andere kanalen moeten worden benut om (op een representatieve manier) inburgeraars persoonlijk te bevragen. Meer toelichting hierop is te vinden in bijlage 4.
- **Deskresearch:** Landelijk bestaat veel informatie over onderwerpen die in dit onderzoek naar voren komen, zoals gezondheidsbeleving van inburgeraars, arbeidsparticipatie en dergelijke. Deze informatie hebben we zoveel mogelijk benut om aan te vullen op onze eigen onderzoeksuitkomsten. In bijlage 6 is een literatuurlijst opgenomen van bronnen die we hebben gebruikt.

1.4 Definities inburgering

Alvorens de resultaten van het onderzoek te bespreken, is het van belang kort stil te staan bij de vraag wanneer iemand inburgeraar genoemd kan worden. We zien dat in de spreektaal en nieuwsberichten begrippen als inburgeraar, vluchteling, nieuwkomer, (arbeids)migrant regelmatig door elkaar worden gebruikt. Of je wel of niet inburgeraar bent, is bij wet vastgelegd. Deze bepaalt of je al dan niet inburgeringsplichtig bent. Een arbeidsmigrant is bijvoorbeeld in principe niet inburgeringsplichtig. Deze zou dat wel kunnen worden als hij/zij/hen zich voor langere tijd in Nederland zou willen gaan vestigen. Niet iedere inburgeraar is ook een (ex-)vluchteling. Inburgeraars kunnen ook afkomstig zijn uit veilige, westers georiënteerde landen buiten de Europese Unie als zij een verblijfsvergunning voor een bepaalde tijd hebben. Ook deze groep is verplicht om de Nederlandse taal te leren en om te leren hoe de Nederlandse samenleving en arbeidsmarkt werken. Voor dit onderzoek is het feit dat inburgeraars heel verschillende achtergronden kunnen hebben, een belangrijk aspect om mee te nemen bij het duiden van de uitkomsten. Niet alle respondenten hebben in dezelfde mate bijvoorbeeld moeite om zich in een nieuwe omgeving verstaanbaar te maken. Hoogopgeleide inburgeraars uit bijvoorbeeld de Verenigde Staten, China of India zullen zich vaak relatief makkelijk met de Engelse taal kunnen behelpen.

Binnen de groep inburgeraars wordt wettelijk onderscheid tussen de groep asielstatushouders enerzijds en gezinsmigranten anderzijds. Zij hebben andere rechten en plichten. De eerste groep omvat de vluchtelingen die asiel hebben aangevraagd in ons land en een verblijfsvergunning hebben gekregen, inclusief de 'nareizigers'. Nareizigers zijn de partner, ouder of het (pleeg)kind van een asielstatushouder die bij hem/haar in Nederland wil komen wonen. Nareizigers worden in het kader van de nieuwe wet Inburgering 2021 als 'asielstatushouder' beschouwd, want zij hebben dezelfde rechten en plichten.

De tweede groep zijn de zogeheten gezinsmigranten. Zij komen naar Nederland om zich aan te sluiten bij een persoon met de Nederlandse nationaliteit, of iemand met een Nederlandse verblijfsvergunning. Zij hebben zich vaak al voorbereid op hun komst en verplichtingen in Nederland, bijvoorbeeld door het Basisexamen Inburgering in het

buitenland af te leggen. Daardoor hebben zij vaker al enige kennis van de Nederlandse taal (op niveau A1) als zij starten met hun inburgeringstraject in Nederland. Onder de gezinsmigranten bevinden zich overigens ook inburgeraars uit onveilige landen. Als een asielstatushouder die zijn of haar inburgering heeft afgerond een aanvraag voor gezinshereniging doet, valt de 'nareiziger' onder de categorie gezinsmigrant. In onze onderzoeksuitkomsten benoemen we de verschillen tussen beide indien relevant. We zien bij een aantal uitkomsten dat er significante verschillen zijn tussen de groepen in de beleving van het alledaagse leven en ondersteuningsbehoeften. Door hier op in te zoomen kunnen we (vooral ook in de toekomst) preciezer identificeren waar zich verdere beleidsmatige ontwikkelkansen voordoen. In bijlage 5 gaan we verder in op de (definitie-)verschillen tussen groepen nieuwkomers.

1.5 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk (2) gaan we in op het onderwerp (vrijwilligers)werk. In hoofdstuk 3 gaat het over taalvaardigheid van inburgeraars en het volgen van opleidingen. Hoofdstuk 4 gaat over gezondheid en welzijnsbeleving van inburgeraars, hoofdstuk 5 over netwerkcontacten en zich thuis voelen in de buurt. Hoofdstuk 6 behandelt de (financiële) redzaamheid van inburgeraars en in hoofdstuk 7 bespreken we de conclusies. Ook evalueren we de huidige onderzoeksopzet en geven enkele aanwijzingen met betrekking tot de doorontwikkeling van dit monitorinstrument.

2. Inburgeraars en (vrijwilligers)werk en opleiding

In dit hoofdstuk:

- **Enquête-uitkomsten betaald werk en tevredenheid hierover**
- **Enquête-uitkomsten opleiding en vrijwilligerswerk**
- **Verschillen tussen gezinsmigranten en asielstatushouders**

2.1 Inleiding: leerroutes die leiden tot 'meedoen'

De inburgeringstrajecten die de gemeente aanbiedt hebben als doel dat de inburgeraar kan 'meedoen' naar de eigen capaciteiten. Dit kan zijn betaald werk (2.2), het volgen van een opleiding (2.3) en/of het participeren via onder andere vrijwilligerswerk (2.4). Tijdens de inburgeringstrajecten wordt door de gemeente dan ook vastgesteld welke leerroute voor een inburgeraar het meest geëigend is. Het gaat om drie, door de Rijksoverheid vastgestelde, leerroutes:

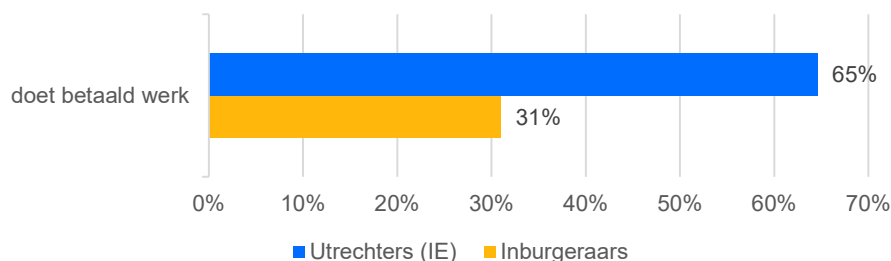
- (1) **de B1 route**, die bedoeld is voor een combinatie van taal verwerven en kunnen werken of vrijwilligerswerk kunnen doen. Inburgeringsplichtigen worden hierin geacht binnen maximaal drie jaar de Nederlandse taal op B1 niveau te kunnen spreken en schrijven. Veruit het grootste deel van de Utrechtse inburgeraars bevindt zich in deze route.
- (2) **de onderwijsroute**, vooral bedoeld voor jongeren. Zij leren de Nederlandse taal op niveau B1 of hoger en worden eveneens voorbereid op het volgen van een mbo-, hbo- of universitaire opleiding.
- (3) **de zelfredzaamheidsroute**, bedoeld voor inburgeringsplichtigen waarvoor route 1 en 2 te moeilijk is. Zij leren de Nederlandse taal op een lager niveau (A1) en worden voorbereid om via participatie mee te doen in de Nederlandse samenleving.

2.2 Inburgeraars over betaald werk

Inburgeraars hebben minder vaak betaald werk dan Utrechters gemiddeld

Op de vraag aan Utrechtse inburgeraars of zij betaald werk verrichten geeft 31% een bevestigend antwoord. Alhoewel de vraagstellingen niet exact overeenkomen, kunnen we dit cijfer afzetten tegen die uit de Utrechtse inwonersenquête die een representatief beeld geeft van de totale Utrechtse volwassen populatie. Hieruit blijkt dat van de Utrechters gemiddeld 65% betaald werk heeft. Inburgeraars hebben dit dus voor minder dan de helft. Een mogelijke belangrijke verklaring voor het verschil is dat de door ons ondervraagde inburgeraars nog maar recent aan het inburgeringstraject zijn begonnen. Tijdens het inburgeringstraject besteedt de inburgeraar gemiddeld zo'n 8 tot 24 uur per week aan taallessen en het bijbehorende huiswerk. Dit is onder andere afhankelijk van de leerroute. Naast taallessen investeren inburgeraars ook tijd in andere onderdelen van het inburgeringstraject. Uit een cohortanalyse van het CBS onder statushouders vanaf 2014 blijkt dat het aandeel werkende inburgeraars toeneemt met de verblijfsduur. De afgelopen jaren vinden statushouders die recent een verblijfsvergunning kregen ook steeds sneller een baan. (CBS, 2023b)

Figuur 2.1
Aandeel Utrechtse inburgeraars en Utrechters gemiddeld met betaald werk

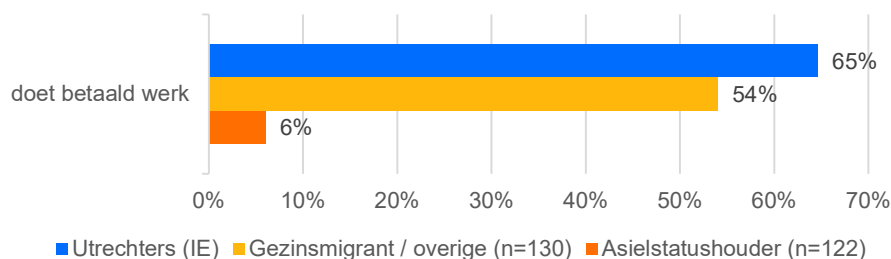
Bron: Inwonersenquête Utrecht (2021) en enquête inburgeraars (2023) – *Vraagstelling: Wat past het best bij uw persoonlijke situatie? (meerdere antwoorden mogelijk). Antwoordcategorieën verschilden. Bij inwonersenquête sprake van een optelling antwoordcategorieën: ik heb betaald werk bij een baas, ik heb een eigen bedrijf zonder personeel (freelancer, zelfstandige zonder personeel) en ik heb een eigen bedrijf met personeel. Bij enquête inburgeraars 'Ik heb betaald werk'.*

Grote verschillen betaald werk tussen gezinsmigranten en asielstatushouders

We zien een groot verschil in het aandeel dat betaald werk doet tussen de *gezinsmigranten* (54%) en *asielstatushouders* (6%). Vooral asielstatushouders ondervinden in het algemeen veel belemmeringen om betaald aan de slag te gaan. In de geraadpleegde literatuur worden met name de volgende oorzaken genoemd:

- Werkgevers stellen vaak eisen aan de Nederlandse taalvaardigheid van de inburgeraar. Zolang deze nog in opleiding is om Nederlands te leren, kan dit betekenen dat hij/zij/hen niet op het gewenste niveau kan instromen op de arbeidsmarkt.
- Er spelen uitdagingen rondom de waardering van buitenlandse diploma's. Zolang een buitenlands diploma nog niet officieel erkend is, kan de inburgeraar niet op het bijbehorende niveau aan de slag.
- Het 'inrichtingskrediet' (Een vergoeding vanuit de bijzondere bijstand), die de statushouders kan helpen hun huis in te richten, kan wegvallen als een asielzoeker betaald werk heeft.
- Gebrekkige informatievoorziening en ondersteunings- of begeleidingsstructuur. Dit maakt de drempel om aan het werk te gaan hoger, zeker als bijvoorbeeld ook kinderopvang nodig is.
- Individuele factoren kunnen eveneens belemmerend werken om betaald werk te verrichten. Hierbij kan gedacht worden aan psychische problematiek en/of de aansluiting tussen de cultuur van de asielzoekers en de Nederlandse omgeving. (Regioplan, 2023)

Figuur 2.2
Aandeel inburgeraars dat betaald werk doet onderscheiden naar asielstatushouder en gezinsmigrant

Bron: Inwonersenquête Utrecht (2021) en enquête inburgeraars (2023) – Vraagstelling: *Wat past het best bij uw persoonlijke situatie? (meerdere antwoorden mogelijk). Antwoordcategorieën verschilden. Bij inwonersenquête sprake van een optelling antwoordcategorieën: ik heb betaald werk bij een baas, ik heb een eigen bedrijf zonder personeel (freelancer, zelfstandige zonder personeel) en ik heb een eigen bedrijf met personeel. Bij enquête inburgeraars 'Ik heb betaald werk'.*

Arbeidspositie vrouwen blijft achter bij mannelijke migranten

Het is mogelijk dat een deel van de *gezinsmigranten* die geen betaald werk verricht, ook niet hiernaar op zoek is. Mogelijk speelt hier onder andere een verschil tussen mannelijke en vrouwelijke gezinsmigranten: bij mannen is twee op de drie gezinsmigranten werkzaam, bij vrouwen is dit de helft.

Uit onderzoeksliteratuur blijkt dat de arbeidspositie van migrantenvrouwen (in het algemeen) achterblijft in vergelijking tot die van mannelijke migranten. Dit heeft enerzijds te maken met de kenmerken van deze vrouwen en van hun situatie: zij nemen meestal het leeuwendeel van de opvoed- en zorgtaken thuis voor hun rekening en hebben minder vaak dan mannen een duidelijke beroepsidentiteit en concrete ideeën of wensen omtrent werken in Nederland. (Verwey Jonker Instituut, 2021) Net als in de rest van het land is in Utrecht meer dan twee op de drie gezinsmigranten vrouw.

Uit landelijk onderzoek blijkt ook dat gemeenten in Nederland in het algemeen om verschillende redenen meer op mannelijke dan op vrouwelijke statushouders gefocust zijn. De begeleiding van de klantmanager richt zich vaak onbewust op de meest kansrijke persoon in het gezin. Vaak wordt gedacht dat dit de man is omdat hij meer werkervaring heeft of omdat ervan uit wordt gegaan dat de vrouw voor de kinderen zorgt. In het geval van een gezinsuitkering vinden de gesprekken over werken vaak (in eerste instantie) plaats met de man, die als hij al langer in Nederland is of (beter) Engels spreekt. Uit onderzoek onder Syrische statushouders blijkt dat vrouwen minder vaak contact hebben met een klantmanager dan mannen: 36% van de vrouwen, 50% van de mannen. Dit ondersteunt de aanname dat vrouwen het risico lopen om minder in beeld te zijn bij de gemeente. (Kennispplatform Integratie & Samenleving (KIS) 2021). Er is nog geen duidelijkheid of dit landelijke beeld ook van toepassing is in Utrecht.

Driekwart werkende inburgeraars tevreden over hun werk

In de enquête is tevens aan de werkenden gevraagd naar de waardering voor het werk dat men heeft. Driekwart van de werkende inburgeraars (76%) is hierover tevreden. Acht procent is ontevreden over de huidige werksituatie. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat ze aan het begin van hun arbeidscarrière in Nederland staan.

Uit een landelijke analyse van het CBS dat zich specifiek richt op de subgroep asielstatushouders blijkt dat zij vaak beginnen als oproepkracht of met een ander tijdelijk contract en werken tegen een relatief laag uurloon. Naarmate ze langer aan het werk zijn, krijgen ze steeds vaker een contract voor onbepaalde tijd. Hun uurloon is dan hoger en ze maken meer uren. (CBS, 2023b)

*'I would like to join a Dutch language course but I am yet to find a good one. We are also struggling to find a place to live beyond the end of our tenancy. I have skills and expertise to contribute to Utrecht (previously at *** Economic and Cultural Agency) and I care enough to do so but I'm not sure how or haven't had the opportunity thus far. But Utrecht is a wonderful place! I am proud to live here'.*
[Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

2.3 Opleiding

Nog relatief kleine groep inburgeraars volgt een opleiding

Veertien procent van alle ondervraagde inburgeraars geeft aan een opleiding of cursus te volgen (niet zijnde een taalcursus, waar apart naar gevraagd is, zie hoofdstuk 3). Hier zien we geen noemenswaardig verschil tussen de groep asielstatushouders en gezinsmigranten.

Uit de literatuur, het focusgesprek én open antwoorden die inburgeraars gaven bij de enquête, komt het beeld naar voren van spanningsvelden die zich voor kunnen doen tussen het niveau Nederlands dat een inburgeraar behaald heeft enerzijds, en de ambitie om in te kunnen stromen in een gewenst beroepsonderwijs-traject dan wel een bepaalde baan anderzijds. Soms zijn er regels die verhinderen dat een inburgeraar het onderwijs- of carrièrepad kan volgen dat men ambieert, omdat men formeel de Nederlandse taal nog onvoldoende machtig is. Voor sommige doelgroepen lijkt het aanbod van de onderwijsroutes ook niet helemaal passend. Het gaat dan bijvoorbeeld om inburgeraars voor wie het mbo2-niveau net te hoog is, jongeren die afkomstig zijn van een Internationale Schakelklas, gezinsmigranten en inburgeraars met de leeftijd 30+ die de onderwijsroute willen volgen. Ook praktische zaken als lange reisafstanden en hoge reiskosten kunnen belemmerend werken. (Significant Public, 2023). Al met al is er voldoende aanleiding om in de toekomst specifiekere te kijken naar de mate van tevredenheid rondom opleidingstrajecten voor de uiteenlopende groepen inburgeraars.

Remote & faster Dutch learning courses are not on the government approved list so it's not wise to risk doing these even though they better suit my circumstances and would allow me to keep working full-time. Could the municipality/government also approve faster learning & remote courses? Most of these language schools have no standard prices listed on their website, you have to go in personally for an intake before getting the price which makes it harder to find a school for a fair price, and of course takes longer'.
[Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

Vanwege de beperkte omvang van de groep inburgeraars die een opleiding volgen is in deze eerste monitorrapportage besloten hier niet op te verdiepen. In de toekomst verdient het onderwerp meer onderzoeksmatige aandacht, zodat met meer precisie gekeken kan worden of, en zo ja, waar zich precies knelpunten voordoen. We diepen dit thema dan ook via registratiedata verder uit.

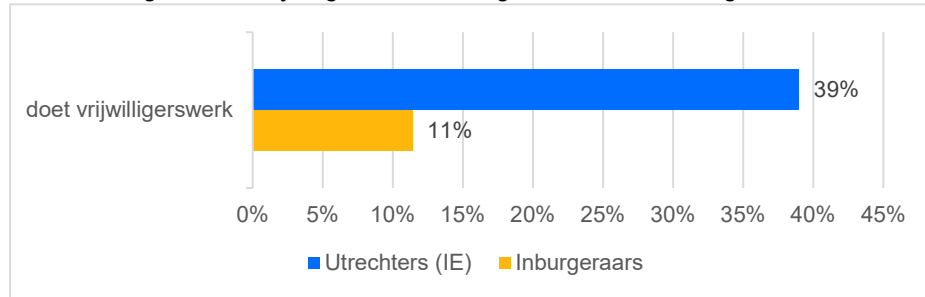
2.4 Vrijwilligerswerk

Inburgeraars geven minder aan vrijwilligerswerk te doen dan Utrechters gemiddeld

Om een beeld te vormen van de participatiecomponent vroegen we de inburgeraars of zij vrijwilligerswerk doen. 11% gaf aan dat dit het geval was. Inburgeraars doen hiermee (ogenschijnlijk) veel minder aan vrijwilligerswerk dan Utrechters in het algemeen (39%). Deze conclusie is enigszins vertekend door de leeftijdsopbouw van beide groepen. In het algemeen zijn het juist de ouderen (67+) die actief zijn op het gebied van vrijwilligerswerk. Deze leeftijdsgroep is niet aanwezig onder de inburgeraars van onze enquête, omdat pensioengerechtigden niet inburgeringsplichtig zijn. Onder de Utrechters van veertig jaar en jonger ligt het percentage op 35%. Daarnaast is het de vraag of een concept als vrijwilligerswerk door iedereen, vanuit uiteenlopende culturele achtergronden, op eenzelfde manier wordt opgevat en er dus betrouwbare vergelijkingen kunnen worden gemaakt.

Figuur 2.3

Aandeel inburgeraars dat vrijwilligerswerk doet vergeleken met Utrechters gemiddeld

Bron: Inwonersenquête Utrecht (2021) en enquête inburgeraars (2023) – *Vraagstelling inwonersenquête: Nu volgt een aantal organisaties waarvoor u onbetaald of tegen een kleine vergoeding vrijwilligerswerk kunt doen. Voor welke organisatie doet u vrijwilligerswerk? U mag meer antwoorden aankruisen. (meerdere antwoorden mogelijk)* *Vraagstelling enquête inburgeraars: Wat past het best bij uw persoonlijke situatie? (meerdere antwoorden mogelijk).* Antwoordcategorie: 'Ik doe vrijwilligerswerk'.

3. Inburgeraars over Nederlands leren en spreken

In dit hoofdstuk:

- Enquête uitkomsten over Nederlandse taalles en taalvaardigheid
- Betekenis van taalvaardigheid voor goede sociale binding
- Verschillen tussen gezinsmigranten en asielstatushouders

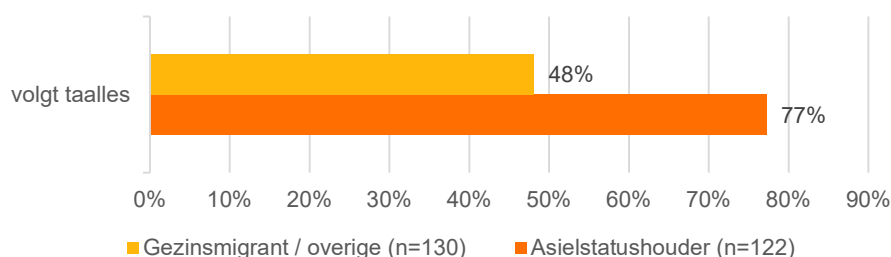
3.1 Nederlands leren

Asielstatushouders volgen vaker taalles dan gezinsmigranten

Uit de enquête blijkt dat 62% van de ondervraagde inburgeraars taalles volgt om Nederlands te leren. Asielstatushouders (77%) geven aanzienlijk vaker aan dat zij een taalles volgen dan gezinsmigranten (48%). Mogelijk speelt hier het feit dat gezinsmigranten het taalonderwijs zelf moeten organiseren en financieren een rol.

Figuur 3.1

Aandeel inburgeraars dat taalles volgt, onderscheiden naar asielstatushouders en gezinsmigranten

Bron: enquête inburgeraars (2023) – Vraagstelling enquête inburgeraars: Wat past het best bij uw persoonlijke situatie? (meerdere antwoorden mogelijk). Antwoordcategorie: 'Ik volg een taalles om Nederlands te leren'.

3.2 Taal als cement voor sociale binding

Inburgeraars eensgezind over sociale belang van taallessen

Een belangrijk aspect van je thuis voelen in de samenleving is een comfortabel gevoel in het spreken van Nederlands. We zien dat voor een ruime meerderheid (92%) van de inburgeraars taallessen helpen om makkelijker contact te kunnen maken met anderen en/of zelf dingen te doen. Met name *asielstatushouders* geven aan door de taalles makkelijker zelf dingen te kunnen doen (96%, tegenover 85% van de *gezinsmigranten*). De toelichtingen in de enquête maken duidelijk dat sommige inburgeraars zelf de taal als sleutel zien om zich meer thuis te voelen:

'The most unconvinced thing that when I walk in the street I don't understand what people are saying or talking about, my Dutch level allowed me to write and read most of the things but I can't speak well or listen to the street language or TV or Radio language, in my home I feel that I belong here but when I go outside till now I don't have that feeling. I think the language is the reason of this, hope I will catch it in short time to get involved more with this kind society! Thank you'.
[Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

"It is wonderful and a bit confusing when moving to a new country. Utrecht is a very friendly place to live, where the people want to interact.

The only issue is that when I talk to people in Dutch they change to English to make me feel at ease. This is wonderful of them, but makes it learning the language difficult". [Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

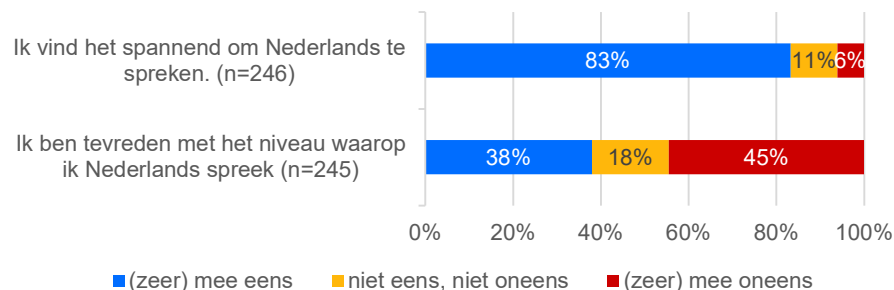
'[Je hebt taal nodig:] For better integration processes in social life and work life, you need understanding'. [Geïnterviewde inburgeraar]

Asielstatushouders vinden Nederlands spreken spannender dan gezinsmigranten

In totaal is 38% van de inburgeraars tevreden over hun beheersing van het Nederlands. Een iets grotere groep (45%) is hier nog niet tevreden mee. Het valt op dat inburgeraars waarvan is vastgesteld dat de B1-leerroute *niet* haalbaar is, vaker aangeven dat ze tevreden zijn met het niveau waarop zij Nederlands spreken, dan inburgeraars waar de B1-leerroute *wel* haalbaar wordt geacht¹. Hier speelt mogelijk een rol dat deze groep minder druk ervaart om op een bepaald niveau Nederlands te spreken, maar deze hypothese is in dit onderzoek niet getoetst.

We vroegen ook aan de inburgeraars of ze het spannend vinden om Nederlands te spreken. Meer dan vier op de vijf inburgeraars vindt het inderdaad spannend om Nederlands te spreken (83%). Asielstatushouders vinden het vaker spannend om Nederlands te spreken (94%) dan gezinsmigranten (73%). Dit is ook zichtbaar in de verschillende nationaliteiten. Zo wordt duidelijk dat inburgeraars met Syrische, Afghaanse, Jemenitische en Iraanse achtergrond – waar relatief veel asielstatushouders toe behoren – het vaker spannend vinden om Nederlands te spreken dan bijvoorbeeld inburgeraars met Marokkaanse en Turkse achtergrond. Tussen deze groepen is wel verschil te zien in hun tevredenheid over de eigen beheersing van het Nederlands. Met name Syriërs – de grootste groep – zijn hier nog vaak ontevreden over.

Figuur 3.2
Tevredenheid inburgeraars over taalvaardigheid Nederlands

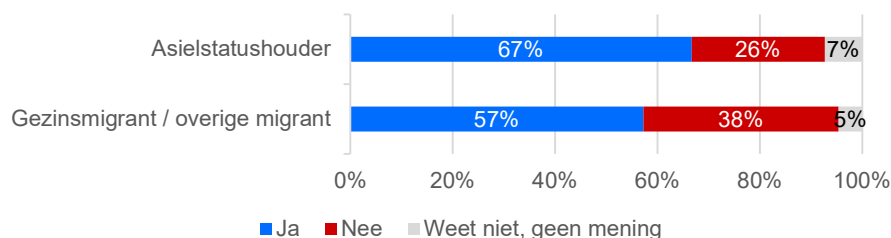

Bron: enquête inburgeraars (2023)

¹ Dit refereert aan de uitkomst van de leerbaarheidstoets. Deze uitkomst is *niet* bindend voor de keuze van de leerroute. Bij die keuze worden ook andere factoren meegewogen.

Ruim zes op de tien inburgeraars (62%) ervaren moeilijkheden met het spreken van Nederlands in het dagelijks leven. Onder asielstatushouders ligt dit aandeel met 67% iets hoger dan bij gezins- en overige migranten (57%), dit verschil is overigens niet statistisch significant.

Figuur 3.3
Aandeel inburgeraars dat problemen ondervindt in dagelijks leven door moeilijkheden met het spreken van Nederlands

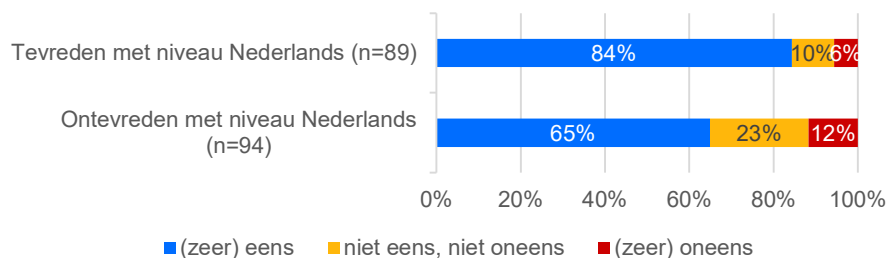

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Wisselwerking taalvaardigheid en tevredenheid over sociale omgeving

We zien een correlatie tussen hoe tevreden men is over het niveau waarop men het Nederlands beheerst en de manier waarop men de eigen sociale omgeving waarneemt. Degenen die tevreden zijn over het niveau Nederlands dat ze spreken, vindt vaker (84%) dat mensen in de buurt op een prettige manier met elkaar omgaan, dan de inburgeraars die ontevreden (65%) zijn over het niveau waarop ze Nederlands spreken.

Figuur 3.4
Aandeel inburgeraars dat vindt dat mensen in de buurt op een prettige manier met elkaar omgaan, gekoppeld aan eigen tevredenheid over Nederlands spreken

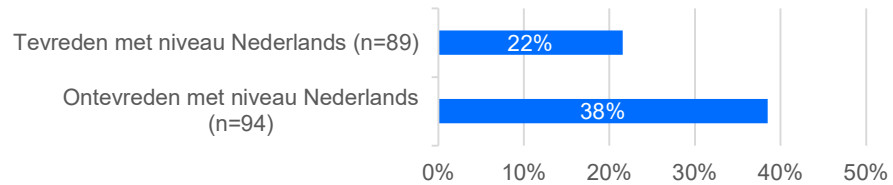

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Hetzelfde doet zich voor bij de enquêtevraag over het gevoel er niet bij te horen of zich niet thuis te voelen. Degenen die tevreden zijn met het niveau waarop ze Nederlands spreken ervaren minder vaak problemen op dit vlak (22%) dan degenen die ontevreden zijn over het niveau waarop zij Nederlands spreken (38%). Beide analyses laten zien hoe groot de verwevenheid is tussen je goed kunnen of durven uiten in een nieuwe thuisland-taal enerzijds en de positieve waardering voor je sociale omgeving anderzijds.

Figuur 3.5

Aandeel inburgeraars dat problemen ervaart door het gevoel er niet bij te horen, gekoppeld aan eigen tevredenheid over Nederlands spreken

Bron: enquête inburgeraars (2023)

4. Inburgeraars over gezondheid en welzijn

In dit hoofdstuk:

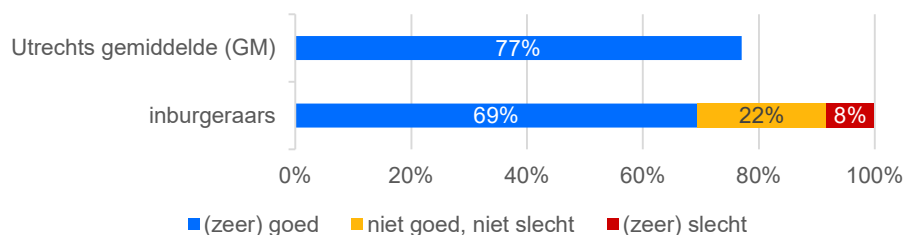
- Enquête uitkomsten over eigen gezondheid en welzijn
- Verschillen asielstatushouders en gezinsmigranten
- Wetenschappelijke duiding kwetsbaarheid inburgeraars op gebied van psychische gezondheid

4.1 Inburgeraars over hun eigen gezondheid

69% van de inburgeraars beoordeelt eigen gezondheid als (zeer) goed

In de enquête is de inburgeraars naar verschillende aspecten rondom gezondheid en welzijn gevraagd. Uit de Gezondheidsmonitor, die over het Utrechts gemiddelde gaat, blijkt dat gemiddeld 77% van de inwoners tussen de 18-65 jaar zijn of haar eigen gezondheid als (zeer) goed omschrijft. Onder inburgeraars - die gemiddeld jonger zijn dan de samenstelling van de groep in de gezondheidsmonitor - ligt dit percentage echter lager (69%).²

Figuur 4.1
Oordeel over eigen gezondheid van inburgeraars en Utrechters

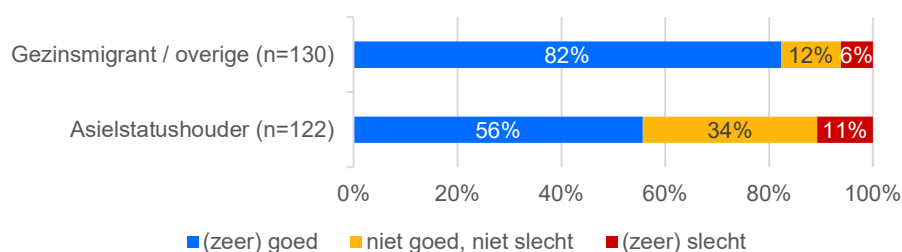

Bron: Gezondheidsmonitor (2022) enquête inburgeraars (2023): van de gezondheidsmonitor is alleen het % (zeer) goed beschikbaar.

Hierbij blijken gezinsmigranten (82%) gemiddeld positiever over hun gezondheid dan asielstatushouders. Het is bekend dat er een verband is tussen ervaren gezondheid en de leeftijd. Dat is ook zichtbaar in de resultaten onder de inburgeraars; jongere inburgeraars (tot 30 jaar) beoordelen hun gezondheid vaker (zeer) goed (75% tegenover 49% onder inburgeraars boven de 40 jaar). Overigens betekent dit niet dat zij hun gezondheid als (zeer) slecht bestempelen, zij benoemen deze vooral als 'niet goed, niet slecht'.

² Deze afbakening van 18-65 jaar vanuit de Gezondheidsmonitor is genomen omdat ook de inburgeraars in deze leeftijdsgroep vallen. De samenstelling naar leeftijd verschilt echter sterk; gemiddeld genomen zijn de inburgeraars relatief jong (zie ook bijlage 2).

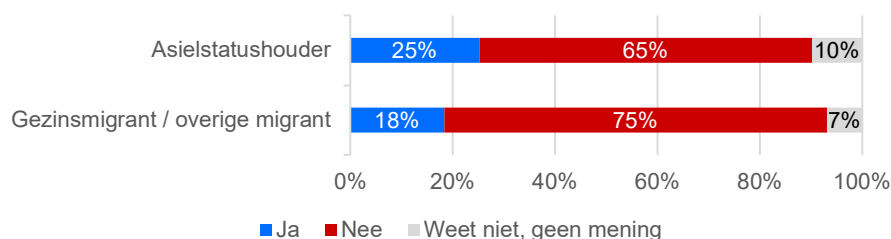
Figuur 4.2
Oordeel eigen gezondheid inburgeraars uitgesplitst naar gezinsmigrant en asielstatushouder

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Op de vraag of men in het dagelijks leven problemen ervaart in relatie tot de lichamelijke gezondheid, antwoordt 22% bevestigend. Voor de groep asielstatushouders gaat het om 25%, voor de overige (gezins)migranten om 18%.

Figuur 4.3
Aandeel inburgeraars met problemen in het dagelijks leven door lichamelijke gezondheid

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Inburgeraars voelen zich vaker somber, neerslachtig en zenuwachtig dan Utrechters gemiddeld

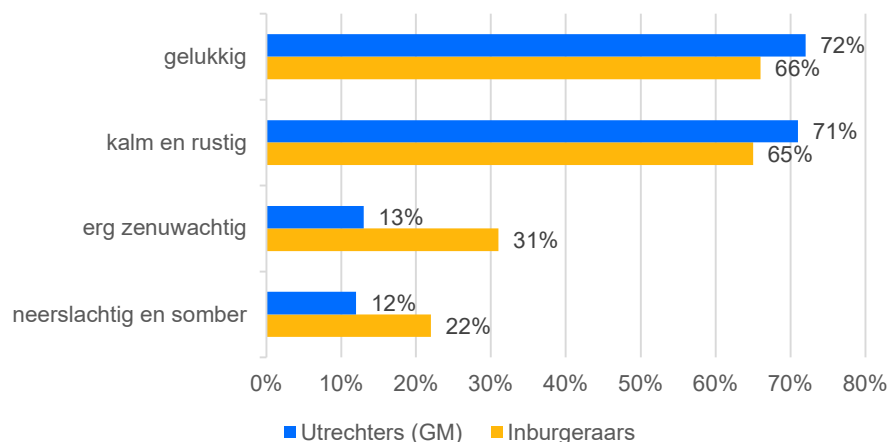
Naast het oordeel over de eigen gezondheid is er ook een aantal vragen overgenomen uit de Gezondheidsmonitor die zich meer richt op het welzijn van inwoners in het algemeen. We hebben gevraagd in hoeverre inburgeraars zich de afgelopen vier weken gelukkig, kalm en rustig, erg zenuwachtig of neerslachtig en somber hebben gevoeld (zie figuur 4.4 op volgende pagina).

Op alle vier de voorgelegde vragen is een verschil zichtbaar tussen de inburgeraars en het Utrechts gemiddelde uit de Gezondheidsmonitor, al is deze sterker zichtbaar bij de 'negatieve' items die gaan over zenuwachtigheid en neerslachtigheid. Van de inburgeraars voelt 22% zich vaak, meestal of voortdurend somber of neerslachtig. Onder de gemiddelde Utrechter is dit 12%. Een nog groter verschil is zichtbaar bij 'erg zenuwachtig'; meer dan drie op de tien inburgeraars voelde zich in de vier weken voor het invullen van de vragenlijst 'vaak, meestal of voortdurend' erg zenuwachtig. Het Utrechts gemiddelde onder 18 tot 65-jarigen ligt op 13%. Dit sluit aan bij het beeld dat Pharos schetst: inburgeraars hebben bovengemiddeld last van chronische stress. (Pharos, 2022) Uit statistische analyse van onze onderzoeksresultaten blijkt dat de groep die vaak erg zenuwachtig is, veel inburgeraars omvat met geldzorgen.

Er is ook gevraagd naar positieve emoties (gelukkig en kalm/rustig). Inburgeraars voelen zich minder vaak kalm, rustig en gelukkig dan de gemiddelde volwassene in Utrecht, maar het verschil tussen de gemiddelde inburgeraar en de gemiddelde Utrechter is hier minder groot dan op de negatieve emoties.

Figuur 4.4

Mate waarin inburgeraars en Utrechters gemiddeld zich in de afgelopen vier weken (vaak of voortdurend) gelukkig, kalm en rustig, erg zenuwachtig en neerslachtig/somber voelden

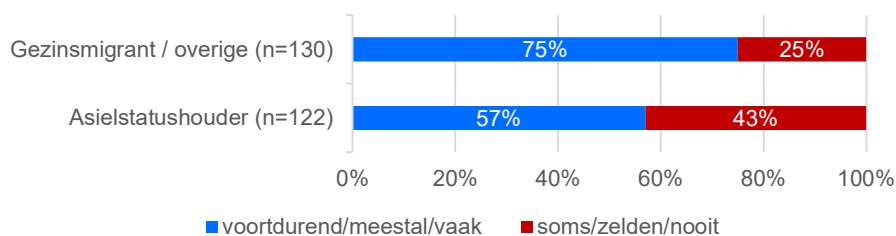
Bron: gezondheidsmonitor (2022) en enquête inburgeraars (2023)

Verschillen tussen asielstatushouders en gezinsmigranten op welzijnsgebied

Tussen de *asielstatushouders* en *gezinsmigranten* zijn op alle vier de welzijns-items opvallende verschillen te zien. Het grootste verschil is te vinden bij de vraag of men zich vaak gelukkig voelt. *Gezinsmigranten* scoren met 75% een fractie boven het Utrechts gemiddelde van 72%, terwijl dit cijfer voor de *asielstatushouders* op 57% ligt.

Figuur 4.5

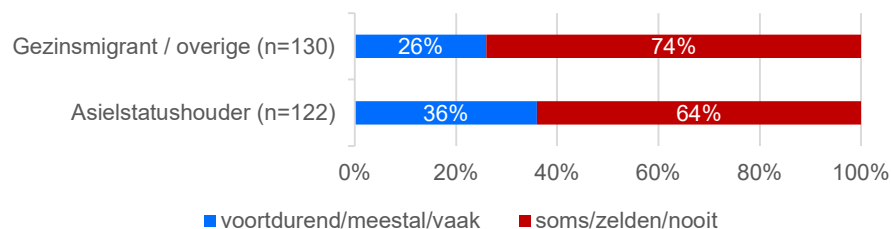
Mate waarin inburgeraars zich in de afgelopen vier weken erg gelukkig voelden

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Bij de negatieve items (zenuwachtig, neerslachtig/somber) is het verschil tussen asielstatushouders en gezinsmigranten minder groot, maar hier valt op dat binnen de groep *asielstatushouders* er een duidelijk verschil in ervaring is tussen de groep die wel taallessen ontvangt (zij scoren vergelijkbaar met de gezinsmigranten) en de groep die geen taallessen ontvangt. Deze groep (asielstatushouders die géén taallessen ontvangen) voelt zich veel vaker zenuwachtig en is ook vaker neerslachtig en somber. Voor het duiden van dit verschil is verdergaand onderzoek nodig.

Figuur 4.6
Mate waarin inburgeraars zich in de afgelopen vier weken erg zenuwachtig voelden

Bron: enquête inburgeraars (2023)

4.2 Extra kwetsbare psychische gezondheid bij inburgeraars met vluchtverleden

Uit wetenschappelijke literatuur blijkt dat (psychische) gezondheid een sleutelrol kan spelen bij de manier waarop inburgeringsprocessen verlopen. Een slechte lichamelijke of psychische gezondheid kan een negatieve invloed hebben op het slagen van de inburgering. De uitval bij de verplichte inburgering wordt volgens expertisecentrum Pharos voor een belangrijk deel veroorzaakt door medische en psychische problematiek. (Pharos, 2022) (Pharos, 2018). Dit speelt in het algemeen sterker onder asielstatushouders dan onder gezinsmigranten. Kijken we echter naar de specifieke groep gezinsmigranten die zich voegen bij asielstatushouders dan blijkt er geen groot verschil in psychische gezondheid, hoewel deze groep nareizigers over het algemeen een veilige reis had. Gezien het belang van de vluchtervaringen voor de psychische gezondheid lijkt dit opvallend, maar daar staat tegenover dat nareizigers voor langere tijd zijn achtergebleven, in afwezigheid van de kostwinner en in gevaar, angst en onzekerheid hebben verkeerd, vaak zonder toegang tot medische voorzieningen. (SCP, 2018) Ook door voortdurende onzekerheid over de nieuwe situatie hebben statushouders en vluchtelingen een verhoogde kans op het ontwikkelen van psychische klachten. In sommige situaties veroorzaakt een stroef integratieproces zelfs psychische problemen bij nieuwkomers. (ARQ Kenniscentrum Migratie / Nationaal psychotraumacentrum, 2023) Eenmaal in Nederland kan ook gezinsproblematiek na gezinshereniging een oorzaak zijn van psychische ongezondheid. Uit de literatuur is bekend dat de komst van de partner soms aanleiding geeft tot spanningen binnen het gezin. Partners zijn vaak lang van elkaar gescheiden geweest, moeten weer aan elkaar wennen in een geheel nieuwe situatie en hebben soms verschillende verwachtingen over hun leven in Nederland. Het niet kunnen delen van ervaringen kan eveneens leiden tot spanningen tussen partners. Verder zijn er aantoonbare dwarsverbanden tussen psychische ongezondheid en financiële problematiek. (SCP, 2018)

"I have tried by all means to survive with the hope of finding a better life, little by little my mood and depression took over my thoughts and my illusions, to the point that at this moment I am getting sick and so is my family. , not being able to pay for a school to speed up my learning of Dutch, the study schedules do not suit me because I would have to stop working ... thank you for listening to me." [Ingekorte schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

5. Inburgeraars over hun leefomgeving

In dit hoofdstuk:

- Enquête uitkomsten op gebied van buurtbeleving, netwerkcontacten en huisvesting
- Verschillen asielstatushouders en gezinsmigranten

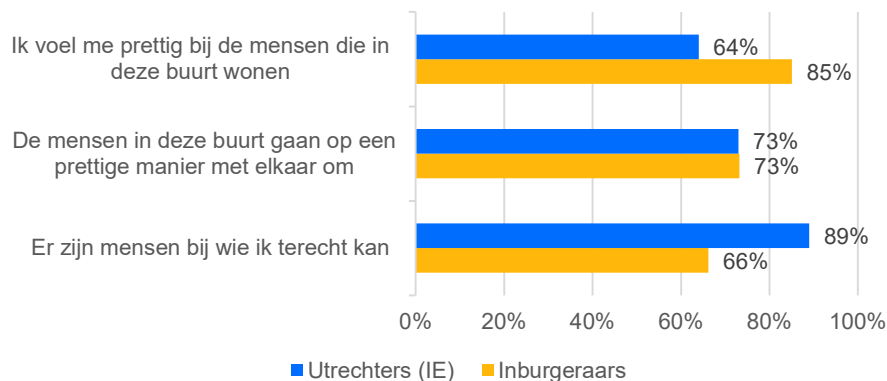
5.1 Netwerkcontacten van inburgeraars

De meeste inburgeraars (85%) voelen zich prettig bij de mensen in de eigen buurt

Een van de pijlers voor het 'thuis weten' van inburgeraars is het hebben van een goed sociaal netwerk. Dit netwerk biedt uitwisselings- en ondersteuningskansen. Om hier inzicht in te krijgen is in de enquête een aantal stellingen voorgelegd aan de inburgeraars. Deze zijn overgenomen uit de Utrechtse inwonersenquête, waarmee ook een vergelijking kan worden gemaakt tussen de score van inburgeraars met het Utrechts gemiddelde.

Figuur 5.1

Inburgeraars en Utrechters gemiddeld over hun buurt (% (zeer) eens met de stelling)

Bron: inwonersenquête (2021) en enquête inburgeraars (2023)

De meeste inburgeraars voelen zich prettig bij de mensen in de eigen buurt (85%). Dit is méér dan in de Utrechtse inwonerspeiling, waar ongeveer twee op de drie inwoners dit aangeeft. Bijna driekwart van de inburgeraars stelt vast dat mensen in de buurt goed met elkaar omgaan; dit is vergelijkbaar met het Utrechts gemiddelde. Enkele quotes uit de toelichting bij de enquête illustreren dit beeld:

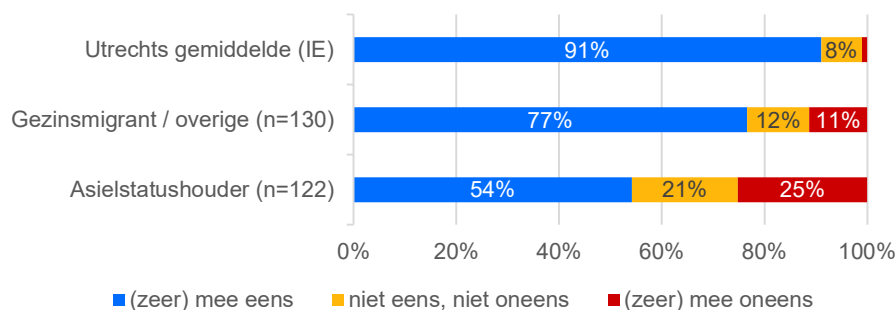
'It is wonderful and a bit confusing when moving to a new country. Utrecht is a very friendly place to live, where the people want to interact. The only issue is that when I talk to people in Dutch they change to English to make me feel at ease. This is wonderful of them, but makes it learning the language difficult.' [Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

"I have felt very welcome by the municipality and my neighbours". [Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

Inburgeraars hebben kleiner sociaal vangnet dan Utrechters gemiddeld

Wanneer we kijken naar de intensiteit van de sociale binding met de buurt verschuift het beeld; inburgeraars scoren niet langer hoger dan het Utrechts gemiddelde. Twee op de drie inburgeraars heeft mensen waarbij zij terecht kunnen; achttien procent heeft dit niet. In de Utrechtse inwonerspeiling geeft 89% van de inwoners aan mensen te hebben bij wie men terecht kan.

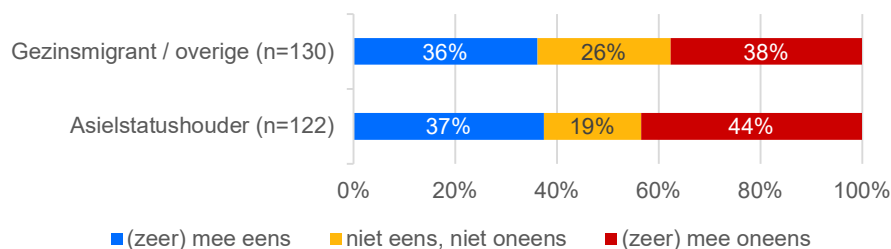
Figuur 5.2
Aandeel inburgeraars en Utrechters gemiddeld dat bij mensen terecht kan (% (zeer) eens met de stelling)

Bron: inwonersenquête (2021) en enquête inburgeraars (2023)

Inburgeraars beschikken dus minder vaak over een 'sociaal vangnet', waarbij *asielstatushouders* het meest kwetsbaar zijn (54% heeft mensen bij wie zij terecht kunnen). *Gezinsmigranten* benaderen met 77% dichter het Utrechts gemiddelde. Hun positie is ook anders; zij trekken immers in bij iemand die al een netwerk heeft kunnen opbouwen. Het contact met de burens onder inburgeraars is zeer wisselend: 37% heeft prettig contact, maar een vergelijkbare groep (39%) heeft dit niet.

Figuur 5.3
Aandeel inburgeraars en Utrechters gemiddeld dat veel contact heeft met burens (% (zeer) eens met de stelling)

Bron: enquête inburgeraars (2023)

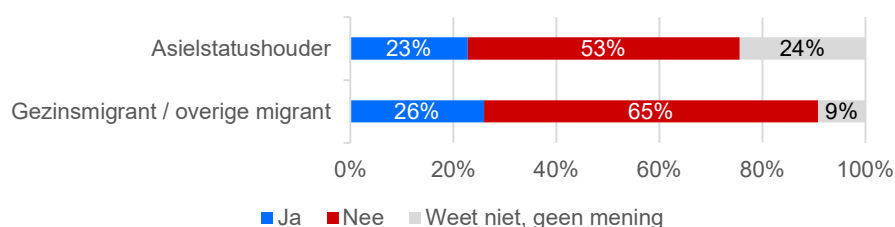
Inburgeraars vinden hun buurt vaker niet leuk dan Utrechters gemiddeld

Problematiek in de buurt waarin men woont kan voor een gebrek aan stabiliteit zorgen en daarmee het 'thuis weten' van inburgeraars belemmeren. Eén op de zes inburgeraars vindt het *niet* leuk om in de buurt te wonen waar zij nu wonen. Dit is meer dan de één op de tien Utrechters die hun buurt niet leuk vinden om in te wonen. Uit de toelichtingen op de antwoorden blijkt dat een reden voor de mindere waardering voor de buurt onder meer onveiligheidsgevoelens zijn:

'I will feel safer in this neighborhood when security improves, we have already had our items stolen from our car and I don't feel completely safe'. [Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

Op de vraag of inburgeraars problemen ondervinden in het dagelijks leven doordat zij het gevoel hebben er niet bij te horen of zich niet thuis te voelen, antwoordt 24% bevestigend, waarbij er geen significant verschil te zien is tussen gezins migranten en asielstatushouders. Wel zijn er aanzienlijk meer asielstatushouders die deze vraag niet hebben beantwoord of 'weet niet' hebben geantwoord. Vanuit het focusgroepgesprek komt het signaal dat hier mogelijk (de combinatie van) culturele aspecten en dankbaarheid een rol speelt, waardoor men zich niet altijd negatief wil uiten.

Figuur 5.4
Aandeel inburgeraars met problemen in het dagelijks leven door het gevoel er niet bij te horen

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Waar dit gevoel van 'er niet bij te horen' of 'zich niet thuis voelen' precies vandaan komt, kunnen we op basis van de enquête niet vaststellen. Er is in dit traject onvoldoende ruimte geweest om deze resultaten te duiden in de kwalitatieve verdieping, waardoor onduidelijk is in hoeverre de onderliggende aspecten van dit gevoel 'er niet bij te horen' kortdurend zijn en horen bij een overgangssituatie of juist gerelateerd zijn aan diepere gevoelens van ontheemding bij inburgeraars. Beide soorten vragen om andersoortige beleidsmatige interpretaties. Dit vergt verder onderzoek.

Opvallend is in ieder geval wel dat bij aanvullende schriftelijke reacties op de enquête, en bij de twee interviewgesprekken met inburgeraars, veel blijken van dankbaarheid werden geuit over de hulp die men kreeg bij het inburgeren:

'I'm very happy here. Many people want to help me' (geïnterviewde inburgeraar)

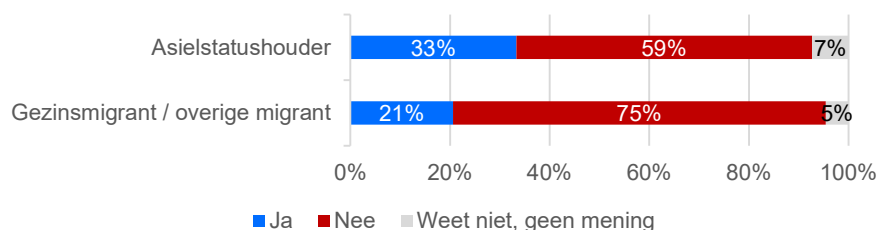
'I have a brilliant coach ... Everything is going quite well ... thank you!' (geïnterviewde inburgeraar)

5.2 Inburgeraars over huisvesting en zich thuis voelen

Ruim een kwart van de inburgeraars ervaart problemen door de woning waarin men woont

Uit de enquête blijkt dat momenteel 27% van de inburgeraars problemen ervaart in het dagelijks leven door de woning waarin men woont. Onder *asielstatushouders* ligt dit percentage hoger (33%) dan onder *gezinsmigranten* (21%). Ook deze doelgroep heeft duidelijk last van de bredere problematiek op de woningmarkt. Door de schaarste bevinden sommigen zich, net als vele Utrechters in het algemeen, in tijdelijke en/of suboptimale woonsituaties.

Figuur 5.5
Aandeel inburgeraars met problemen in het dagelijks leven door de woning waarin men woont

Bron: enquête inburgeraars (2023)

6. Inburgeraars over hun (financiële) zelfredzaamheid

In dit hoofdstuk:

- Enquête uitkomsten over het kunnen vinden van de juiste organisaties
- Enquête uitkomsten over economische zelfredzaamheid
- Enquête uitkomsten over administratieve zelfredzaamheid

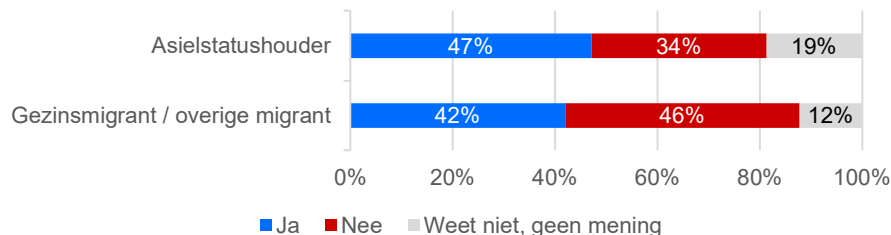
6.1 Het kunnen vinden van de juiste organisaties

45% van de inburgeraars ondervindt problemen bij het vinden van de juiste organisaties

Het bevorderen van de zelfredzaamheid is een belangrijk onderdeel van het inburgeringsproces in het algemeen. Zelfredzaamheid betekent niet dat de inburgeraar zelf alles zou moeten kunnen oplossen, maar vooral dat deze weet waar hij/zij/hen ondersteuning kan vinden bij vragen op alle mogelijke leefgebieden. In ons onderzoek vroegen we of inburgeraars problemen ondervinden bij het zoeken van de juiste organisatie als men hulp nodig heeft. 45% geeft aan hier inderdaad problemen bij te ondervinden. Er doet zich daar een klein verschil voor tussen de groep asielstatushouders en gezins- of overige migranten. Er zijn grotere verschillen als we kijken naar de leeftijd van de inburgeraars. Uitgesplitst naar leeftijd blijkt de groep 31-40 jarigen relatief de minste problemen hierdoor te ondervinden, mogelijk doordat zij vaker contactmomenten met (doorverwijzende) instanties hebben in relatie tot (de opvoeding van) kinderen. Over de vraag welke (soorten) organisaties men moeilijk kan vinden, hebben we geen betrouwbaar beeld kunnen krijgen in focusgroepgesprek of interviews met inburgeraars.

Figuur 6.1

Aandeel inburgeraars met problemen in het dagelijks leven omdat zij niet de juiste organisaties kan vinden als men hulp nodig heeft

Bron: enquête inburgeraars (2023)

6.2 Financiën – economische zelfredzaamheid

Statushouders hebben verhoogd risico om langdurig financieel in knel te komen

Specifiek de financiële en economische zelfredzaamheid is een belangrijke factor bij de inburgering. Het gaat dan zowel om voldoende geld te hebben om geen belemmeringen te ervaren in het dagelijkse leven (economische zelfredzaamheid) als om de weg weten te vinden bij financiële instellingen (financiële zelfredzaamheid). Met name statushouders lopen een hoog risico om langdurig financieel in de knel te komen. Onder andere door een gebrek aan basiskennis van de Nederlandse taal en het financiële systeem. Maar ook door dwarsverbanden met andere leefgebieden zoals onverwerkte traumatische gebeurtenissen en het ontbreken van een sociaal netwerk. Daarnaast maken zij vaak extra kosten en hebben ze geen financiële buffer. (Nationale Ombudsman, 2022)

'In the year and a half that I am in the Netherlands, I experienced some challenges with the Dutch tax system ... Being able to manage one's finances has a big effect on the integration process'
(Geïnterviewde inburgeraar)

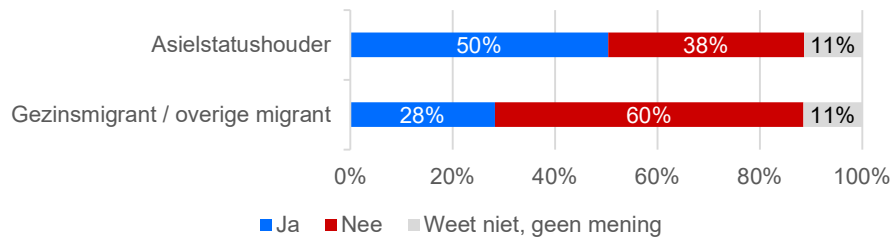
39% van de statushouders ervaart problemen door financiële situatie

Met betrekking tot de economische zelfredzaamheid is in de enquête gevraagd in hoeverre de financiële situatie de inburgeraars in het dagelijks leven problemen geeft. Dit is voor 39% van de inburgeraars het geval, waarbij er in Utrecht een verschil zichtbaar is tussen *asielstatushouders* (50%) en *gezinsmigranten* (28%). Een toelichting vanuit de enquête:

*'It is nearly impossible to find a well-paid job that doesn't require fluent Dutch. I cannot afford a course. Rent is far too high and I cannot move anywhere else because private rentals ask for too high an income and we *only just* don't qualify for social housing'.*
[Schriftelijke reactie van inburgeraar bij de enquête]

Figuur 6.2

Aandeel inburgeraars met problemen in het dagelijks leven door hun financiële situatie

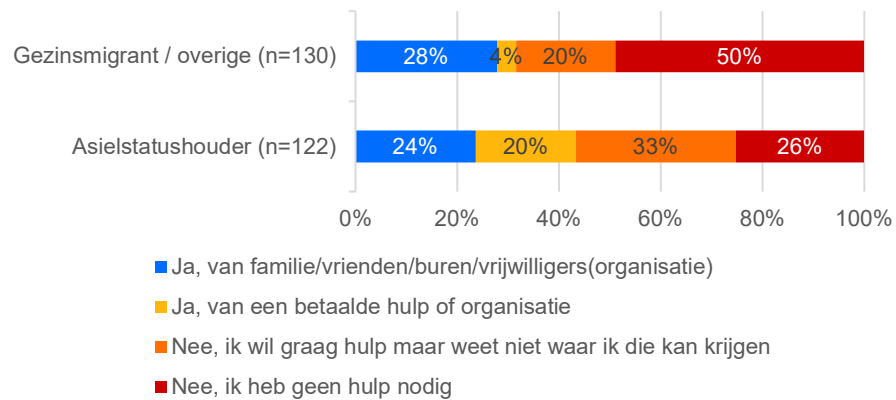
Bron: enquête inburgeraars (2023)

6.3 Financiën – administratieve zelfredzaamheid

Bijna vier op de tien inburgeraars geeft in de enquête aan hulp te ontvangen bij geldzaken of administratie. Dit is aanzienlijk meer dan het Utrechts gemiddelde uit de inwonersenquête (9%). De verklaring hiervoor ligt waarschijnlijk in de (in sommige gevallen zelfs enkele maanden) verplichte gemeentelijke ondersteuning. Financieel ontzorgen – waarbij de gemeente het beheer van inkomsten en uitgaven geheel of gedeeltelijk uit handen neemt – is verplicht in het eerste half jaar dat asielstatushouders een bijstandsuitkering hebben. Als er geen uitkering is, vervalt de verplichting. De gemeente biedt dit nog wel standaard aan. Voor de asielstatushouders wordt de financiële ontzorging geïnitieerd vanuit de contacten met Vluchtelingenwerk. Voor gezinsmigranten is de verplichting er niet en wordt dit ook niet standaard aangeboden. Gezinsmigranten hebben dezelfde toegang als andere Utrechters; het 'huishoudboekje' is beschikbaar voor alle Utrechters die dat willen. Bij de gezinsmigranten komt de toeleiding vanuit de buurtteams. Dit gebeurt op eigen initiatief van de gezinsmigrant, of vanuit een signaal van de inburgeringscoach. Met het 'huishoudboekje' komen inkomsten (loon, uitkering, toeslagen) binnen op de rekening van de gemeente, waarmee vaste lasten (huur/hypotheek, energie, water, stadsverwarming, zorgverzekering, maar eventueel ook telefonie, internet/TV en basisverzekeringen) iedere maand tijdig betaald worden. Het bedrag dat overblijft stort de gemeente per week of per maand op de persoonlijke rekening.

Een kwart van de ondervraagde inburgeraars ontvangt momenteel geen hulp, maar zou dit wel graag hebben. Deze hulpvraag is onder beide geslachten, alle leeftijdscategorieën en alle achtergronden in vergelijkbare mate terug te vinden. Vluchtelingenwerk en de buurtteams zijn de primaire ingangen voor de inburgeraars bij financieel-administratieve vragen, zoals waar je moet zijn om een toeslag aan te vragen.

Figuur 6.3
Aandeel inburgeraars dat wel/geen hulp ontvangt bij geldzaken of administratie

Bron: enquête inburgeraars (2023)

Uit onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut blijkt dat financieel ontzorgen voor de één een grotere meerwaarde heeft dan voor de ander. Er is (1) een groep statushouders die zeker baat heeft bij het financieel ontzorgen. Geïnterviewden vanuit alle perspectieven zien toegevoegde waarde voor bijvoorbeeld laagopgeleiden, analfabeten en laaggeletterden. Daarnaast is er (2) een groep bij wie het onduidelijk is in hoeverre het financieel ontzorgen (meer) helpt dan (intensieve) individuele begeleiding en (3) een groep die dusdanig financieel vaardig is dat het financieel ontzorgen eerder onrust geeft dan dat het rust brengt (zeker waar fouten optreden³). Zij ervaren het als betuttelend en willen graag zelf zicht hebben op geldzaken. (Verwey Jonker Instituut, 2021)

³ Gezien de complexiteit en foutgevoeligheid van het (financieel) systeem (met de vele verschillende partijen, verschillende data waarop geld wordt gestort en/of afgeschreven, verschillende betalingstermijnen, et cetera) is het de vraag in hoeverre bijna foutloze uitvoering realistisch is.

7. Kernindicatoren en blik op de toekomst

7.1 Uitkomsten kernindicatoren

In dit onderzoek hebben we op een tiental onderwerpen cijfermatig datamateriaal opgehaald omtrent de positie van inburgeraars in Utrecht in 2023 op het gebied van 'zich thuis weten'. De oorspronkelijke 14 onderwerpen die voorafgaand aan dit onderzoek waren geïdentificeerd als kenmerken van het zich thuis weten van inburgeraars konden we niet allemaal meenemen. Deels omdat bestanden hiervoor nog niet goed genoeg bruikbaar waren en deels omdat we de vragenlijst aan inburgeraars om communicatie-technische redenen kort moesten houden, waardoor verdiepende vragen voor specifieke, kleine subgroepen (ouders van kinderen, inburgeraars die een opleiding volgen) niet zijn opgenomen. Onderstaande tabel laat de uitkomsten zien voor 2023 op de vragen die we stelden. We kunnen deze uitkomsten opvatten als nulmetingen. In de komende jaren kunnen deze kernindicatoren opnieuw worden bevestigd, waarmee er trendbeelden ontstaan. Door verschillende cohorten met elkaar te vergelijken kan ook de effectiviteit van bepaalde interventies goed worden getoetst. Over deze doorontwikkelingsmogelijkheden meer in paragraaf 7.2.

Tabel 7.1
Totaaloverzicht uitkomsten op indicatoren (2023)

	Oorspronkelijke indicator	Vertaling van de indicator in dit onderzoek	resultaat (2023)
	<i>Wat is het aandeel inburgeraars ...</i>		
		Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door het gevoel 'er niet bij te horen' of 'niet thuis te voelen'? (% 'ja')	24%
1	met passend werk	Deduceren uit registratiebestanden	*
		Enquêtevraag: ik heb betaald werk	31%
		Enquêtevraag: Hoe tevreden bent u over het werk dat u doet? (% (zeer) tevreden)	76%
2	dat een opleiding volgt	Deduceren uit registratiebestanden	*
		Enquêtevraag: ik volg een opleiding of cursus	14%
3	dat tevreden is met de opleiding die zij volgen		***
	(zonder werk of opleiding) dat actief is in de buurt of stad, in de vorm van vrijwilligerswerk, betrokkenheid bij school, mantelzorg of oppassen	Enquêtevraag: ik doe vrijwilligerswerk	11%
		Enquêtevraag: Hoe tevreden bent u over het vrijwilligerswerk dat u doet? (% (zeer) tevreden)	76%
5	dat aangeeft dat het genoten taalonderwijs heeft bijgedragen aan het thuis weten	Enquêtevraag: ik volg een taalles om Nederlands te leren	62%
		Stelling in enquête: Ik kan door de taalles makkelijker zelf dingen doen (% (zeer) eens)	92%
		Stelling in enquête: Ik kan door taalles makkelijker contact maken met anderen (% (zeer) eens)	92%
6	dat comfortabel is met de Nederlandse taal en zonder angst Nederlands spreekt	Stelling in enquête: Ik vind het spannend om Nederlands te spreken (%(zeer) eens)	83%
		Stelling in enquête: Ik ben tevreden met het niveau waarop ik Nederlands spreek (%(zeer) eens)	38%
		Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door moeilijkheden met het spreken van Nederlands? (% 'ja')	62%
7	dat gebruik maakt van een Welkomhuis en daar tevreden over is		**
8	dat aangeeft zich er bij te voelen horen in hun buurt in Utrecht	Stelling in enquête: Er zijn mensen bij wie ik terecht kan (% (zeer) eens)	66%

		Stelling in enquête: Ik heb veel contact met mijn burens (% (zeer) eens)	37%
		Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door het gevoel 'er niet bij te horen' of 'niet thuis te voelen'? (% 'ja')	24%
9	dat aangeeft zich financieel zelfredzaam te voelen	Enquêtevraag: men ontvangt hulp bij geldzaken of administratie van familie/vrienden/burens/vrijwilligers(organisatie)	26%
		Enquêtevraag: men ontvangt hulp bij geldzaken of administratie van een betaalde hulp of organisatie	12%
		Enquêtevraag: men ontvangt geen hulp bij geldzaken of administratie maar wil wel graag hulp. Weet niet waar men die kan krijgen.	26%
		Enquêtevraag: men ontvangt geen hulp bij geldzaken of administratie en heeft ook geen hulp nodig.	38%
		Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door uw financiële situatie? (% 'ja')	39%
10	dat positief is over eigen gezondheid en welzijn	Enquêtevraag: Hoe is over het algemeen uw gezondheid (% (zeer) goed))	69%
		Enquêtevraag: Voelde u zich de afgelopen 4 weken erg zenuwachtig? (% voortdurend / meestal / vaak)	31%
		Enquêtevraag: Voelde u zich de afgelopen 4 weken kalm en rustig? (% voortdurend / meestal / vaak)	65%
		Enquêtevraag: Voelde u zich de afgelopen 4 weken neerslachtig en somber? (% voortdurend / meestal / vaak)	22%
		Enquêtevraag: Voelde u zich de afgelopen 4 weken gelukkig? (% voortdurend / meestal / vaak)	66%
		Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door uw lichamelijke gezondheid? (% 'ja')	22%
11	dat vertrouwen voelt in het opvoeden van de kinderen in Nederland		***
12	dat tevreden is met hun huisvestingssituatie	Stelling in enquête: De mensen in deze buurt gaan op een prettige manier met elkaar om (% (zeer) eens)	73%
		Stelling in enquête: Het is niet leuk om in deze buurt te wonen (% (zeer) eens)	17%
		Stelling in enquête: Ik voel me prettig bij de mensen die in deze buurt wonen (% (zeer) eens)	85%
		Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door de woning waarin u woont? (% 'ja')	27%
13	dat instanties weet te vinden	Enquêtevraag: Heeft u problemen in het dagelijks leven door het vinden van de juiste organisaties als u hulp nodig heeft? (% 'ja')	45%
14	dat niet (meer) inburgeringsplichtig is	Deduceren uit registratiebestanden	*
* Registratie is nog niet op orde om indicator te presenteren			
** Welkomhuis was voor de doelgroep van dit onderzoek grotendeels (nog) niet geopend.			
***Vanwege prioritering (kleine doelgroep) geen ruimte om hier op in te gaan			
Bron: Onderzoek & Advies gemeente Utrecht (2024)			

7.2 Toekomstige doorontwikkeling van de monitor

Dit onderzoek is een eerste stap in de inrichting van een volwassen monitorinstrument. Zoals in dit rapport op verschillende plaatsen al aangegeven, zijn er onderzoeks-methodisch gezien een aantal hindernissen geweest. Deze worden in de bijlagen verder toegelicht. Onderstaand noemen we de aandachtspunten die bij toekomstige doorontwikkeling kunnen worden meegenomen.

Vragenlijstonderzoek behouden als betrouwbare basis

De enquête onder inburgeraars heeft boven verwachting goede respons opgeleverd, waarmee betrouwbare uitspraken kunnen worden gedaan. Het plan is om de vragenlijsten

met regelmaat (bijvoorbeeld jaarlijks) af te nemen onder de groep inburgeraars, zodat er een gebalanceerd beeld ontstaat van hoe de maatschappelijke integratie van inburgeraars zich ontwikkelt en op welke punten eventueel beleidsmatig zou kunnen worden bijgesteld. Hiermee faciliteren we de mogelijkheid voor doorlopend leren en verbeteren, zoals verwoord in het Utrechts Sturingsmodel en de standaard voor sturen en verantwoorden in de gemeente. Om het bereik van de vragenlijst verder te vergroten kan nog worden gedacht aan langere invultijden en explicietere vooraankondigingen vanuit de gemeente én aanverwante netwerkorganisaties, waarin aandacht is voor het doel van het onderzoek.

Vragenlijst onder de loep

Bij monitoronderzoek is het gebruikelijk om de vragenlijst zo stabiel mogelijk te houden, zodat er vergeleken kan worden tussen verschillende jaargangen. Desalniettemin is er feedback gekomen op een aantal vragen die zijn opgenomen vanuit het oogpunt van vergelijking met de Utrechtse inwonersenquête, die mogelijk te complex zijn voor (een deel van) de doelgroep. Een voorbeeld hiervan is de stelling 'Het is niet leuk om in deze buurt te wonen', waar men moet invullen of men het er wel of niet mee eens is. Deze 'dubbele ontkenning' kan mogelijk voor verwarring zorgen. Op deze manier kan de vragenlijst nogmaals getoetst worden.

Analyses cohorten

In de toekomst kunnen ontwikkelingen rondom verschillende cohorten van inburgeraars kunnen worden geanalyseerd. Omdat de doelgroep van het huidige onderzoek afgebakend is vanaf de start van de nieuwe Wet Inburgering (1 januari 2022) is dit nu nog niet mogelijk. In toekomstige jaren kunnen net gestarte groepen inburgeraars gemakkelijk worden vergeleken met de groep die in deze periode net gestart was. Dit geeft aanvullende inzichten in het effect van interventies.

Meer onderzoeksmatige koppeling wenselijk tussen enquête-uitkomsten en beleid

Toekomstig onderzoek zou ons inziens, naast het herhalen van de enquêtes, ook directer gekoppeld kunnen worden aan de manier waarop de gemeente Utrecht inspanningen verricht om inburgeraars zich 'thuis te laten weten'. Hierbij kan gedacht worden aan het jaarlijks in kaart brengen van uitvoeringsagenda's en beleidsmatige interventies op één specifiek levensterrein van de inburgeraars (zoals werk, participatie, gezondheid, onderwijs, taal en dergelijke). Alle terreinen tegelijk onderzoeken is in de praktijk waarschijnlijk, gezien de complexiteit van de werkvelden apart, te ambitieus. Bij het uitlichten van één of enkele terreinen zouden ook gesprekken met professionals in het veld, en inburgeraars zelf, een verdiepend perspectief kunnen geven op wat goed gaat en wat beter zou kunnen.

Benutten van meer en betere registratiedata

De groep inburgeraars die momenteel 'integraal' onderzocht is, blijkt uiteraard in werkelijkheid te bestaan uit groepen met geheel verschillende soorten achtergronden. Om hier goed op te differentiëren zijn we afhankelijk van de vullingsgraad en datakwaliteit in de registratiebestanden. Voor sommige thema's is de vullingsgraad nog onvoldoende, zoals bij het type leerroute waaraan men gekoppeld is. Bij andere thema's zijn nog onduidelijkheden, die mogelijk het gevolg zijn van suboptimale datakwaliteit. Een voorbeeld hiervan is het onderscheid naar asielstatushouder of gezinsmigrant/overige migrant. Daarnaast zouden nieuwe variabelen (of koppelingen) behulpzaam kunnen zijn bij het preciezer duiden van de uitkomsten, zoals de duur dat een inburgeraar op moment van enquêteren, al in Nederland en/of Utrecht verblijft. Ook kan in de toekomst externe data, zoals uit de Divosa-benchmark, bruikbaar worden. Zo kan op termijn relevante informatie over de economische positie van statushouders uit deze benchmark worden gehaald.

Interviews met inburgeraars door native speakers

Als men inburgeraars zelf wil ondervragen, is het van belang dat dit zo representatief mogelijk gebeurt. Dat betekent dat er (afgezien bij degenen die goed Nederlands of Engels spreken) ofwel tolken moeten worden ingezet ofwel gewerkt moet worden met onderzoekers die de moedertaal van de inburgeraar spreken. Dit laatste verdient ons inziens de voorkeur omdat deze zelf het gesprek goed kunnen inrichten op basis van de antwoorden die de

inburgeraar geeft en er aandacht is voor 'emotionele' componenten van een gesprek. Dit focust dan niet alleen op samengevatte antwoorden, maar ook op de manier waarop antwoorden geformuleerd worden en bijbehorende emoties. Hiervoor moet mogelijk samenwerking worden gezocht met gespecialiseerde onderzoeksbureaus.

Voor interviews moeten nieuwe onderzoeksroutes worden ontwikkeld

Doordat het in deze onderzoeksronde moeizaam bleek om inburgeraars effectief te bereiken voor interviews, zal opnieuw moeten worden gekeken naar een aanpak hiervoor. In bijlage 5 doen we uitgebreid verslag van de manier waarop we het nu hadden opgezet en de hindernissen die we ondervonden. Wellicht roepen we in de toekomst de hulp in van professionals die veel met de doelgroep in aanraking komen, om beter te kunnen werven. Dit heeft tevens gevolgen voor de planning van het onderzoek. Mogelijk kan ook worden gedacht aan het houden van groepsgesprekken met inburgeraars, bijvoorbeeld door aan te sluiten bij bestaande netwerken op vindplaatsen als wijkcentra. Een uitdaging vormt hierbij te zorgen dat ook groepen inburgeraars die zich niet via deze netwerken organiseren voldoende bereikt worden.

Bijlagen

Bijlage 1: Oorspronkelijke lijst kernindicatoren

Zoals benoemd in het inleidende hoofdstuk, is door professionals, ambtenaren en ervaringsdeskundigen nagedacht over een raamwerk waarbinnen 'het zich thuis weten' van inburgeraars kan worden geplaatst. Hieronder de formele lijst zoals door deze werkgroep opgesteld. Hier zijn in de loop van het onderzoeksproces noodzakelijkerwijs aanpassingen op gedaan om het, in deze fase van onderzoek, toepasbaar te maken. Indicatoren uit deze lijst zijn enerzijds 'vertaald' (geoperationaliseerd) naar concrete vragen die aan inburgeraars in een enquête kunnen worden voorgelegd. Anderzijds is er ook in gesneden. Dit heeft te maken met de wens om aan inburgeraars in een enquête niet meer dan circa tien vragen voor te leggen. Een langere vragenlijst kan leiden tot responsvermindering. Alle wijzigingen die zijn aangebracht in het onderzoeksformat (ten opzichte van onderstaande lijst), zijn afgestemd met opdrachtgevers van het onderzoek.

Doelstelling	Output	Kernindicator Inburgering
Aan het werk op eigen niveau		
Werk	Inburgeraars die kunnen werken hebben passend werk binnen hun inburgeringstermijn van in principe 3 jaar.	% inburgeraars dat economisch zelfstandig is (zelf kan rondkomen en minimaal minimumloon verdient).
Opleiding	Inburgeraars beginnen met een passende (praktijk)opleiding binnen hun inburgeringstermijn van 3 jaar.	% mensen dat is gestart met een opleiding, uitgesplitst naar type opleiding.
		% inburgeraars dat aangeeft een opleiding te volgen die aansluit bij hun ambities en vaardigheden.
Meedoen	Inburgeraars die niet kunnen werken of geen opleiding kunnen volgen dragen actief bij aan de samenleving in Utrecht, bijvoorbeeld middels vrijwilligerswerk, binnen hun inburgeringstermijn van in principe 3 jaar.	% inburgeraars (die geen opleiding volgen of niet werken) dat helpt in de buurt of in Utrecht (vrijwilligerswerk, betrokken op school, mantelzorg, oppassen).
Nederlands begrijpen en kunnen gebruiken		
	Inburgeraars volgen taalonderwijs op het voor hen hoogst haalbare en gewenste niveau en sluiten het taalonderwijs succesvol af binnen de termijn van in principe drie jaar.	% inburgeraars dat aangeeft dat het genoten taalonderwijs heeft bijgedragen aan het thuis weten in Utrecht.
	Inburgeraars spreken comfortabel en zonder angst Nederlands.	% inburgeraars dat aangeeft comfortabel en zonder angst Nederlands te spreken.
De weg vinden in het dagelijks leven		
Netwerk	Inburgeraars kennen hun weg in de stad, en specifiek in de (Utrechtse) sociale basis.	% inburgeraars dat aangeeft dat het Welkomhuis een fijne plek is waar ze ondersteuning krijgen, waar ze goed verwezen worden, en waar ze zich thuis voelen.
Netwerk	Inburgeraars hebben de mogelijkheid om zich te verbinden met Utrecht, met gelijkgestemden, met Utrechters die bruggen kunnen slaan en met Utrechtse instanties en instituten.	% dat 'een gevoel van erbij te horen' ervaart in in hun buurt en in Utrecht.
Financiën	Inburgeraars, weten hoe ze hun financiën moeten managen of hebben kennis van financiële ondersteuningsmogelijkheden.	% dat aangeeft financieel zelf -en samenredzaam te zijn, specifiek ook na het afsluiten van financieel ontzorgen. Daarbij kan je ook de % mensen meenemen die deelneemt aan de activiteiten van Nibud en VW.
Gezondheid	Het (Utrechtse) zorgsysteem is toegankelijk voor inburgeraars.	% mensen dat positief is over hun eigen gezondheid en welzijn.
Opvoeding en ouderschap	Ouders hebben passende handvatten om het welzijn van hun kinderen te waarborgen.	% ouders dat zich zeker voelt over opvoeden van hun kinderen in Nederland.
Algemeen		
Huisvesting	Inburgeraars hebben huisvesting die bijdraagt aan stabiliteit en de mogelijkheid om zich thuis te weten.	Score van tevredenheid met de staat van hun huisvesting.
Rechten en verantwoordelijkheden	Inburgeraars kennen hun rechten en plichten.	% dat weet hoe ze bezwaar kunnen maken (klachtenregeling, beroepsmogelijkheden), in vergelijking met andere Utrechters, of gebruik maken van juridisch loket, en % dat dit ook doet.
Inburgeringsplicht	Inburgeraars voldoen binnen de wettelijke termijn aan hun inburgeringsplicht.	% mensen dat niet meer inburgeringsplichtig is.

Bijlage 2: Toelichting op vragenlijst-onderdeel

Aanbieden van de vragenlijst aan inburgeraars

De enquête is in oktober 2023 aangeboden per email aan 896 inburgeraars. Via een uitnodiging in laagdrempelig Nederlands is gecommuniceerd dat de gegevens vertrouwelijk verwerkt worden. Ook werd duidelijk in de mail (via korte vertaalde teksten) dat de vragenlijst in zes talen te beantwoorden is: Arabisch (Syrisch), Tigrinya, Farsi, Dari, Engels en Turks. Dit sluit aan op de omvang van de verschillende herkomstgroepen. Via inburgeringscoaches en het netwerk van ervaringsdeskundigen ('de Stem') is het belang van het onderzoek extra onderstreept en opgeroepen de vragenlijst in te vullen. Er is omwille van de gevoeligheid en het risico op sturing bewust niet gekozen voor actieve hulp bij het invullen. Om de respons verder te bevorderen zijn 5 bonnen van €50 onder de deelnemers verloot.

We werkten met een 'gesloten link', waardoor alleen de persoon die de uitnodiging krijgt de vragenlijst (eenmalig) kan invullen met een persoonlijk wachtwoord. Zo is er controle op wie de vragenlijst invult en of deze respondent tot de doelgroep behoort. De enquête liep in oktober 2023. De respondenten kregen drie weken de tijd om te reageren. Na anderhalve week volgde een herinnering aan de groep die nog niet heeft gereageerd.

Check op representativiteit

Het onderzoek richt zich op de inburgeringsplichtigen⁴ (*ex-AMV'ers, gezinsmigranten, nareizigers en asielstatushouders*) die vallen onder de nieuwe Wet Inburgering, ingegaan op 1 januari 2022. Mogelijk wordt deze doelgroep in de toekomst uitgebreid.

Het bestand met inburgeraars dat onder de nieuwe Wet Inburgering – en daarmee binnen de afbakening van het onderzoek – valt, bestaat uit 1.231 personen. Hiervan is 42% man en 58% vrouw. Tachtig procent van de inburgeraars is tussen de 18 en 40 jaar. De grootste groep komt uit Syrië (23%). Andere grotere groepen komen uit Marokko (10%) Turkije (7%) en Afghanistan (7%). Vrijwel alle inburgeraars wonen in Utrecht, maar enkele wonen (nog) hierbuiten, bijvoorbeeld in een asielzoekerscentrum als passende huisvesting in Utrecht nog langer op zich laat wachten.

De respons op de vragenlijst leverde 254 ingevulde vragenlijsten op. In onderstaande tabel is te zien hoe de verschillende subgroepen reageerden. Hieruit blijkt dat de respons de daadwerkelijke samenstelling vaak tot een aantal procentpunten benaderd.

Tabel B2.1

Respons

	Bronbestand (n = 1.231)		Respons (n = 254)		Verskil in procentpunten
Geslacht	n	%	n	%	
man	515	41,8	102	40,2	-2
vrouw	716	58,2	152	59,8	2
Leeftijd	n	%	n	%	
18-25	333	27,1	61	24	-3
26-30	289	23,5	69	27,2	4
31-40	361	29,3	83	32,7	3
41+	248	20,1	41	16,1	-4
Nationaliteit	n	%	n	%	
Syrische	283	23	46	18,1	-5
Marokkaanse	117	9,5	20	7,9	-2
Afghaanse	87	7,1	20	7,9	1
Turkse	84	6,8	25	9,8	3
Eritrese	52	4,2	5	2	-2
Amerikaans burger	48	3,9	8	3,1	-1
Jemenitische	48	3,9	10	3,9	0

⁴ Hierbij horen dus niet mensen met ontheffing, vrijstelling of afgeronde inburgering, en ook geen inburgeraars onder de oude wet.

<i>Iraanse</i>	35	2,8	10	3,9	1
<i>Chinese</i>	29	2,4	3	1,2	-1
<i>Onbekend</i>	29	2,4	8	3,1	1
<i>Burger van India</i>	25	2	6	2,4	0

Mannen zijn met 40% van de respons een fractie ondervertegenwoordigd (in totaal 42% van het bronbestand). Qua leeftijd zijn de jongste groep (tot 25 jaar) en de oudste groep (ouder dan 41) licht ondervertegenwoordigd. Het gaat om afwijkingen van maximaal 4 procentpunt bij de oudere inburgeraars. Bij de nationaliteiten zijn de Syriërs in de respons veruit de grootste groep (18%), maar wel ondervertegenwoordigd ten opzichte van het bronbestand (23%). Ook Marokkanen (8% t.o.v. 10% in bronbestand) en Eritreeërs (2% t.o.v. 4%) zijn een fractie ondervertegenwoordigd. Met name Turken zijn oververtegenwoordigd (10% i.p.v. 7%). Andere nationaliteiten wijken maximaal één procentpunt af.

Belangrijke kanttekeningen bij de respons is dat we alleen kunnen toetsen op gegevens die we kennen uit het bronbestand. We houden rekening met het feit dat we door de onderzoeksaanpak minder mensen bereiken die verminderd digitaal vaardig zijn, doordat we alleen mensen benaderen waarvan een e-mailadres bekend is. Tot slot zijn respondenten die analfabeet zijn onvoldoende geholpen zijn met de laagdrempelige uitnodigingstekst. Desondanks gaven resultaten waardevolle inzichten geven over de ervaringen met inburgering en de problemen waar zij mee te maken hebben. Aandachtspunt voor de doorontwikkeling is dat bij sommige registratiegegevens (uitslag leerbaarheidstoets, leerroutes, taalniveau) de data nog niet gevuld is. Onder deze groep ligt de respons lager. Bij verdere bestudering van de respons blijkt dat vrouwen vaker gezinsmigrant zijn (64%) dan mannen (33%). Vrouwen zijn meestal in de leeftijd tussen 26 en 40 jaar (67%); bij mannen bestaat 50% uit deze leeftijd.

Vragenlijst

Inleiding

U heeft contact met de gemeente Utrecht over inburgeren. Daarom krijgt u deze vragenlijst. De gemeente Utrecht wil graag weten of de inwoners die moeten inburgeren zich welkom en thuis voelen in Utrecht. De gemeente onderzoekt ook hoe het gaat met werken en Nederlands leren. Over die onderwerpen gaat de vragenlijst.

Privacy

De afdeling Onderzoek & Advies van de gemeente Utrecht voert dit onderzoek uit. We behandelen en verwerken gegevens strikt vertrouwelijk. Hiervoor werken we met het bureau I&O Research. Dit onderzoeksbureau is ervaren in een veilige verwerking van ingevulde vragenlijsten. De resultaten analyseert afdeling Onderzoek & Advies van de gemeente Utrecht. Gegevens van respondenten delen we niet met andere organisaties. Als het onderzoek af is, vernietigen we de persoonsgegevens. De resultaten van een statistisch onderzoek voegen we samen. We laten bijvoorbeeld alleen de totalen, gemiddelden of percentages zien. Aan onderzoeksresultaten kunt u nooit zien wie de gegevens heeft ingevuld. Meer informatie over hoe de gemeente Utrecht omgaat met privacy vindt u hier.

TAAL

Ik wil de vragenlijst invullen in het Nederlands

I want to complete the questionnaire in English

Anketi Türkçe doldurmak istiyorum

العربية باللغة الاستبيان إكمال أريد

مايلم پرسشنامه را به لسان دري مكمّل كنم

دوست دارم پرسشنامه را به زبان فارسی تکمیل کنم

ነ-ኒ ናይ መጽናዕት ሕቶ ብትግረኛ ከመልክ ይደረጋ።

Eerst stellen we graag een vraag over uzelf.

V1 Wat past het best bij uw persoonlijke situatie? *Meerdere antwoorden mogelijk*

- Ik heb geen eigen inkomen
- Ik heb betaald werk > vervolgvraag 2 (indien aangevinkt)
- Ik doe vrijwilligerswerk > vervolgvraag 3 (indien aangevinkt)
- Ik volg een taalles om Nederlands te leren > vervolgvraag 4 stelling 1&2 (indien aangevinkt)
- Ik volg een andere opleiding of cursus
- Ik heb een uitkering
- Anders

V2 U heeft betaald werk. Hoe tevreden bent u over het werk dat u doet?

- zeer tevreden
- tevreden
- niet tevreden, niet ontevreden

- **ontevreden**
- **zeer ontevreden**
- **weet niet**

V3 U doet vrijwilligerswerk. Hoe tevreden bent u over het vrijwilligerswerk dat u doet?
zeer tevreden

- **tevreden**
- **niet tevreden, niet ontevreden**
- **ontevreden**
- **zeer ontevreden**
- **weet niet**

V4 U volgt een taalles om Nederlands te leren. Bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

1. **Ik kan door de taalles makkelijker zelf dingen doen**
 2. **Ik kan door de taalles makkelijker contact maken met anderen**
 3. **Ik vind het spannend om Nederlands te spreken**
 4. **Ik ben tevreden met het niveau waarop ik Nederlands spreek**
- **Zeer eens**
 - **Eens**
 - **Niet eens, niet oneens**
 - **Oneens**
 - **Zeer oneens**
 - **weet niet, geen mening**

Nu volgt een aantal stellingen over uw buurt.

V5 Bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

1. **De mensen in deze buurt gaan op een prettige manier met elkaar om**
 2. **Het is niet leuk om in deze buurt te wonen**
 3. **Ik voel me prettig bij de mensen die in deze buurt wonen**
 4. **Er zijn mensen bij wie ik terecht kan**
 5. **Ik heb veel contact met mijn buren**
- **Zeer eens**
 - **Eens**
 - **Niet eens, niet oneens**
 - **Oneens**
 - **Zeer oneens**
 - **Weet niet, geen mening**

V6 Ontvangt u hulp bij geldzaken of administratie omdat het u zelf niet lukt? *Meerdere antwoorden mogelijk*

- **ja, van familie/vrienden/buren/vrijwilligers(organisatie)**
- **ja, van een betaalde hulp of organisatie**
- **nee, ik wil graag hulp maar weet niet waar ik die kan krijgen**
- **nee, ik heb geen hulp nodig**

De volgende vraag gaat over uw gezondheid. Om dit te vragen hebben we uw toestemming nodig.

Door het invullen van de vraag gaat u akkoord met de verwerking van het gegeven antwoord op groepsniveau. U bent niet verplicht om te antwoorden. Indien u de vraag niet wilt invullen kunt u 'wil ik niet zeggen' aankruisen.

V7 Hoe is over het algemeen uw gezondheid?

- **Zeer goed**
- **Goed**
- **Gaat wel**
- **Slecht**
- **Zeer slecht**
- **Wil ik niet zeggen**

V8 De volgende vragen gaan over hoe u zich in de afgelopen 4 weken heeft gevoeld. Geef het antwoord dat het beste aansluit bij hoe u zich heeft gevoeld.

1. **Voelde u zich erg zenuwachtig?**
2. **Voelde u zich kalm en rustig?**
3. **Voelde u zich neerslachtig en somber?**
4. **Voelde u zich gelukkig?**

Antwoordopties:

- **Voortdurend**
- **Meestal**

- Vaak
- Soms
- Zelden
- Nooit

V9 Heeft u problemen in het dagelijks leven door...?

1. uw lichamelijke gezondheid
2. uw financiële situatie
3. het gevoel 'er niet bij te horen' of 'niet thuis te voelen'
4. de woning waarin u woont
5. Moeilijkheden met het spreken van Nederlands
6. het vinden van de juiste organisaties als u hulp nodig heeft

Antwoordopties:

- Ja
- Nee
- Wil ik niet zeggen

CADEAUBONNEN

V10 Wilt u kans maken op één van de vijf cadeaubonnen van 50 euro? Dan kunt u hieronder uw mailadres invullen.*

- Ja, mijn e-mailadres is:
- Nee

*Deze gegevens gebruikt de gemeente alleen voor het uitreiken van de cadeaubonnen. Door uw e-mailadres in te vullen, gaat u ermee akkoord dat deze wordt gedeeld met de afdeling Onderzoek & Advies van de gemeente Utrecht. Uw e-mailadres wordt niet met derden gedeeld en vertrouwelijk verwerkt. U kunt uw toestemming op elk moment weer intrekken. Dit kunt u doen door een e-mail te sturen naar onderzoek@utrecht.nl.

V11 De gemeente Utrecht wil graag meer weten van wat er goed gaat en wat er beter kan in het inburgeren. Daarvoor willen we met een aantal mensen individueel praten over de ervaring. Het is niet verplicht. We vinden het fijn als u wilt meewerken aan een gesprek met de gemeente.

Mogen wij uw e-mailadres gebruiken om u uit te nodigen voor een gesprek?

- Ja
- Ja, mijn e-mailadres is:
- Nee

Door uw e-mailadres in te vullen, gaat u ermee akkoord dat deze wordt gedeeld met de afdeling Onderzoek & Advies van de gemeente Utrecht. Uw e-mailadres wordt niet met derden gedeeld en vertrouwelijk verwerkt. U kunt uw toestemming op elk moment weer intrekken. Dit kunt u doen door een e-mail te sturen naar onderzoek@utrecht.nl.

Dit is het einde van de vragenlijst. Hartelijk dank voor uw deelname!

AFSLUITING

Heeft u nog opmerkingen, schrijf ze dan hieronder op:

Dit is het einde van de vragenlijst.
Wij danken u hartelijk voor het invullen!

Bijlage 3: Toelichting op focusgroepgesprek-onderdeel

Bij de opzet van het onderzoek is er rekening mee gehouden dat de uitkomsten van het enquêtedeel ondersteuning en duiding zouden behoeven van kwalitatieve aard. Om die reden is een lijst van professionals in het veld samengesteld, in afstemming met de opdrachtgever, die we zouden uitnodigen om samen de uitkomsten te bespreken en met name de vragen die we over de uitkomsten zouden hebben.

In totaal zijn 25 professionals benaderd met datumprikkers om te kijken op welk moment men in groepen van minimaal 5 mensen zou kunnen samenkomen. Professionals werken binnen organisaties die een rol spelen in de begeleiding, belangenbehartiging en/of taalles en onderwijs aan de inburgeraars. In december 2023 is één focusgroepgesprek geweest met 7 professionals. De ambitie was om nog minimaal één gesprek extra te houden (in januari). Dit is uiteindelijk niet gelukt. Bij een gepland tweede gesprek kwamen er verschillende afmeldingen waardoor er nog één respondent met zekerheid overbleef, waardoor deze is afgezegd. Een mogelijke factor die voor de afmeldingen bij het tweede gesprek hebben gezorgd, kan de kerstvakantie zijn geweest. Voor de kerstvakantie is een nieuwe datumprikkers uitgestuurd, maar wellicht zijn in de vakantie zelf alsnog de agenda's voor het nieuwe jaar snel volgelopen, voordat wij duidelijkheid konden geven over een eigen tijdstip.

Tijdens het focusgroepgesprek in december is ingegaan op onder meer de welzijns- en gezondheidssituatie van inburgeraars, meedoen en participatie, de sociale contacten en netwerken, de taalvaardigheid en het vinden van de juiste organisaties.

Bijlage 4: Toelichting op interview-onderdeel

Ontwerp interview-onderdeel

In de ontwerpfase van het onderzoek is ook de wens naar voren gekomen om met inburgeraars zelf te spreken om verdieping te geven aan de enquête-uitkomsten. Hoewel er uiteraard een wens was een diverse groep inburgeraars te spreken was vooraf al vastgesteld dat het niet mogelijk was om op basis van de gesprekken een representatief beeld te krijgen. Dit was dan ook geen doel van de kwalitatieve fase.

De achtergronden van inburgeraars verschillen zo sterk, dat het hun individuele uitspraken niet zomaar generaliseerbaar zullen zijn. Tegelijkertijd geven persoonlijke interviews juist wel concreet inzicht in zaken die goed of juist minder goed kunnen verlopen binnen inburgeringsprocessen.

Besloten werd om in de uit te zetten enquêtes aan het einde een extra vraag op te nemen, waarin respondenten konden aangeven of zij bereid waren om in een individueel extra gesprek, verder te praten over de eigen ervaringen. Van de 254 respondenten waren er 194 bereid om aan deze verdiepingsslag deel te nemen. Wij konden gebruik maken van (alleen) hun mailadressen om hen hiervoor te benaderen. In een beveiligde omgeving zijn (geanonimiseerd) ondervindingen gemaakt naar geslacht, leeftijdsgroep, de vraag of men asielstatushouder is of gezins- (of overige) migrant en of men de enquête in het Nederlands of Engels heeft ingevuld. Hieruit zijn, via beveiligde methoden, 2x10 mogelijke deelnemers geselecteerd, 10 voor een eerste ronde en 10 als reserve.

De eerste tien kregen in december een uitnodiging om een gesprek te voeren met ons, en werd hiervoor een cadeaubon van 35 euro toegezegd. Om logistieke en methodologische redenen is besloten om in deze eerste stap in de inrichting van een volwassen monitorinstrument, (nog) niet te werken met tolken en dus geen inburgeraars te benaderen die niet of nauwelijks Nederlands of Engels spreken.

Uiteindelijk zijn er twee gesprekken gevoerd. Suggesties voor de verbetering van dit proces staan beschreven in hoofdstuk 7.

Uitvraag-mail voor deelname aan interviewgesprek

[For English version, please see below]

Geachte heer, mevrouw,

De gemeente Utrecht houdt interview-gesprekken met inburgeraars

Enkele maanden geleden heeft u een vragenlijst ingevuld van de gemeente Utrecht, met vragen over hoe u zich hier thuis voelt. Hartelijk dank voor uw deelname hieraan!

U gaf in de vragenlijst ook aan dat wij u mochten benaderen voor het mogelijk deelnemen aan een extra interviewgesprek. Als u deelneemt aan dit extra gesprek, ontvangt u van ons een cadeaubon van € 35,-.

Waarom worden deze interview-gesprekken gehouden?

De gemeente Utrecht wil graag weten of de inwoners die moeten inburgeren, zich welkom en thuis voelen in Utrecht. Daarvoor wil ze, naast de vragenlijst, ook persoonlijke gesprekken voeren met enkele inburgeringsplichtigen. Dat maakt de uitkomsten uit de vragenlijst nog duidelijker. Als u meedoet wordt u geïnterviewd door een professionele onderzoeker van de afdeling Onderzoek en Advies van de gemeente Utrecht. Deze stelt u vragen, en maakt hier schriftelijk een verslag van. De onderzoeker zorgt er voor dat uw naam niet terug te vinden is in het verslag. De uitkomsten blijven anoniem voor iedereen.

Welke vragen worden gesteld?

In het interviewgesprek worden vragen gesteld over uw leefsituatie zoals in de eerdere vragenlijst. Bijvoorbeeld: bent u tevreden over de mate waarin u de Nederlandse taal beheerst? Kunt u makkelijk organisaties vinden die u helpen als u problemen heeft? Heeft u nog tips voor de gemeente Utrecht als het gaat om het begeleiden van inburgeringsplichtigen? Het gesprek vindt plaats in het Nederlands of Engels.

Waar vindt het interviewgesprek plaats?

Als u wil deelnemen aan een interviewgesprek, nodigen wij u uit om naar het Stadskantoor (Stadsplateau 1) van de gemeente Utrecht te komen. De precieze datum en tijd stemmen we met u af. Het gesprek duurt maximaal 1 uur.

Wilt u meedoen?

Als u mee wil doen kunt u deze mail beantwoorden met 'Ja ik wil meedoen'. U ontvangt dan van ons een bevestiging met een aantal tijdstippen waarop het gesprek kan plaatsvinden. Daar mag u een tijdstip uit kiezen. U mag ook uw telefoonnummer achterlaten in de mail, zodat wij u telefonisch kunnen bereiken voor het maken van een afspraak.

Heeft u nog vragen? Dan kunt u ons bereiken via het secretariaat van de afdeling Onderzoek & Advies van de gemeente Utrecht: XXX. U kunt ook een mail sturen naar de projectleider van dit onderzoek, XXX.

Met vriendelijke groet,

Dear sir, madam,

The municipality of Utrecht would like to interview people about the integration process

A few months ago, you filled in a questionnaire from the Municipality of Utrecht about feeling welcome and at home in Utrecht. Thank you for participating!

You let us know that you would possibly be open to participate in a follow-up open interview. Participants of such an interview will receive a gift voucher worth € 35,-.

Why does the municipality wants to interview residents who are required to integrate?

The Municipality wants to clarify the results of the questionnaire. Therefore more specific interviews are necessary. If you decide to participate in such an interview, you will be speaking with a professional interviewer from the Research and Advice-department of the Municipality. She will ask you some questions and make a written report. She will make sure that your name is not mentioned in the report. All the results will remain anonymous for everybody.

Which questions are being asked?

The interview is about the same topics as the questionnaire you filled in earlier. For example: Are you satisfied with how well you speak Dutch? Can you find the right organisations to help you if necessary? Do you have any extra advice for the Municipality regarding supervising the integration processes? The interview will take place in either the Dutch or English language.

Where does the interview take place?

If you would like to participate in an interview, we will invite you to come to the 'Stadskantoor Utrecht' (Office of the Municipality Utrecht), Stadsplateau 1, Utrecht. The precise date and time will be set in consultation with you. The interview will last one hour at the most.

Do you want to participate?

If you would like to participate, you can reply to this mail by saying 'Yes I want to participate'. You will receive a confirmation from us. We will give you some options for scheduling the time, between which you can choose. Also, if you would like, you may leave your phone-number in the mail, so we can call you directly to make an appointment.

Do you have any questions? You can call the secretary of the Research & Advice department of the Municipality Utrecht: XXX or email the lead researcher of this investigation, XXX.

Kind regards,

Bijlage 5: Wie zijn er inburgeringsplichtig in Utrecht?

Migranten en nieuwkomers

Er bestaan veel verschillende groepen migranten met verschillende definities. Een *migrant* is iemand die vanuit een ander land naar Nederland komt om zich (al dan niet tijdelijk) te vestigen. Onder migranten vallen dus ook *expats*⁵, zoals zowel de *arbeidsmigranten*⁶ en *kennismigranten*⁷, welke *niet* tot de doelgroep van dit onderzoek behoren. Dit geldt ook voor de groep Oekraïense vluchtelingen die vanwege de oorlog in hun land in Utrecht zijn komen wonen.

In Utrechtse gemeentelijke communicatie wordt ook met regelmaat de term *nieuwkomer* gebruikt. De Rijksoverheid typeert een nieuwkomer als een persoon die nog niet lang genoeg in een nieuw land woont om geschreven en ongeschreven regels te kennen. Via deze definitie vallen ook expats hieronder. De gemeente Utrecht bakent op haar website de groep nieuwkomers af met de groepen:⁸

- **Asielzoekers:** Een asielzoeker is iemand die de bescherming van een ander land inroept. Bijvoorbeeld vanwege oorlog of vervolging. In Nederland kan een asielzoeker asiel aanvragen bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Daarna start een asielprocedure. Daarin beoordeelt de IND of de asielzoeker wel of niet erkend wordt als vluchteling (zie ook tweede bullet). Wordt een asielzoeker erkend als vluchteling, dan is deze (asiel)statushouder geworden (zie ook derde bullet). Wordt men niet erkend als vluchteling dan moet men het land verlaten. Deze groep wordt ook wel 'economische vluchteling'⁹ genoemd. Als men dat niet doet, wordt men 'ongedocumenteerd' (zie ook vierde bullet).
- **Vluchtelingen:** Vluchtelingen zijn mensen die hun land ontvluchten omdat ze bang zijn voor vervolging. Bijvoorbeeld omdat ze niet veilig zijn vanwege oorlog/geweld of hun godsdienst, politieke mening of seksuele geaardheid. Of omdat ze behoren tot een bepaalde sociale groep. Niet alle vluchtelingen zijn ook asielzoeker. Zo hebben Oekraïeners op dit moment wél de status van vluchteling, maar zijn zij géén asielzoeker.
- **Asielstatushouders:** Zodra de IND een asielzoeker als vluchteling heeft erkend, wordt diegene een (asiel)statushouder genoemd. Deze persoon krijgt een verblijfsvergunning voor 5 jaar en mag in Nederland blijven. Elke gemeente, ook Utrecht, moet elk halfjaar een aantal statushouders passende woonruimte aanbieden. De overheid betaalt voor de inburgering.
- **Mensen zonder verblijfsvergunning:** Mensen zonder geldige verblijfsvergunning hebben Nederland om verschillende redenen (nog) niet verlaten. Zij worden ook wel ongedocumenteerden genoemd. Utrecht is een van de Nederlandse gemeenten waarin ze opvang en begeleiding krijgen.

Inburgeringsplichtigen

Dit onderzoek richt zich niet op al deze *nieuwkomers*. De inburgeringsplicht is voor bovenstaande groepen alleen geldend voor de *asielstatushouders*. Deze groep wordt aangevuld met *ex-AMV'ers*¹⁰ en *gezinsmigranten*. De groep gezinsmigranten kent in sommige literatuur ook een uitsplitsing, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen *nareizigers* en overige *gezinsmigranten*.

- **Nareizigers:** Migranten die zich in Nederland vestigen bij hun partner, die in Nederland een asielstatushouder is. Daarmee zijn zowel de partner als de nareiziger inburgeringsplichtig. Ongeveer vijftien procent van de gezinsmigranten vallen onder deze categorie.
- **Gezinsmigranten:** Migranten die in Nederland komen wonen bij hun Nederlandse partner (of ander familielid). Gezinsmigranten van buiten de Europese Unie zijn inburgeringsplichtig. Een meerderjarige gezinsmigrant bereidt zich in het land van herkomst al voor op de reis naar Nederland. In veel opzichten zijn deze gezinsmigranten een andere groep dan nareizigers. Dit onder meer omdat men in Nederland terecht komt in een bestaand sociaal netwerk. Vaak komen gezinsmigranten alleen in het kader van het Participatieverklaringstraject in contact met de gemeente.

⁵ Buitenlanders die werk hebben in Nederland. Expats hebben in beginsel de intentie om tijdelijk naar het buitenland te gaan en niet permanent daarheen te verhuizen.

⁶ Arbeidsmigranten zijn personen die tijdelijk in Nederland komen werken. Het gaat hierbij niet om hoogopgeleid werk (zie kennismigrant). Vaak worden zij hierheen gehaald door een uitzendorganisatie of andere werkgever in bijvoorbeeld de tuinbouw-, distributie- of de bouwsector. De arbeidsmigranten die als uitzendkracht werken komen vooral uit Midden- en Oost-Europa. Zij werken in sectoren waarvoor weinig of geen Nederlandse arbeidskrachten zijn te vinden.

⁷ Een niet-Europese kennismigrant kan onder voorwaarden naar Nederland komen om te werken. Hij of zij moet bijvoorbeeld hoog opgeleid zijn. De werkgever moet een erkend referent zijn bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). De IND behandelt dan de aanvraag om een kennismigrant naar Nederland te halen sneller. Kennismigranten uit Europa (EU, Noorwegen, IJsland en Zwitserland) hebben geen visum, verblijfs- of werkvergunning nodig.

⁸ <https://www.utrecht.nl/zorg-en-onderwijs/nieuwkomers/>

⁹ Economische vluchtelingen zijn mensen die niet zijn gevlucht om politieke redenen, maar om een betere levensstandaard te vinden. Migranten die uit een veilig land komen en om economische redenen hierheen zijn gereisd, kunnen geen beroep doen op het VN-Vluchtelingenverdrag en krijgen geen asiel. Dit betekent dat zij in Nederland geen vergunning krijgen, maar terug moeten naar het land waar zij zijn geboren.

¹⁰ Alleenstaande minderjarige vreemdelingen die een asielstatus hebben en achttien jaar worden zijn hiermee inburgeringsplichtig geworden.

Gezinsmigranten betalen hun inburgering zelf. De gemeente stelt wel de te volgen leerroute vast en kan adviseren over een mogelijk passende onderwijsinstelling. Jonge gezinsmigranten en nareizigers worden – vanwege de leer- en kwalificatieplicht – pas inburgeringsplichtig als zij 18 jaar worden.

Bijlage 6: Literatuur

- ARQ Kenniscentrum Migratie / Nationaal psychotraumacentrum. (2023). *Veerkrachtige statushouders: voorwaarde voor succesvolle inburgering*.
- CBS. (2023a). *Arbeidsparticipatie hoger bij goede beheersing Nederlands*. Opgehaald van CBS.nl.
- CBS. (2023b). *Steeds meer statushouders hebben betaald werk*. Opgehaald van CBS.nl.
- Gemeente Utrecht. (2020). *Nota van uitgangspunten opgave inburgering*.
- KIS_Kennisplatform Inclusief Samenleven. (2022). *Monitor gemeentelijk beleid arbeidstoeleiding en inburgering statushouders en gezinsmigranten*.
- Nationale Ombudsman. (2018). *Een valse start: een onderzoek naar behoorlijke inburgering*.
- Nationale Ombudsman. (2022). *Statushouders lopen groter risico op langdurige financiële problemen*.
- Pharos. (2018). *Gezondheidszorg statushouders in de gemeente*. Opgehaald van Pharos.nl.
- Pharos. (2022). *Inburgering en gezondheid. Handreiking voor gemeenten*. Opgehaald van Pharos.nl.
- Regioplan. (2023). *Belemmeringen asielzoekers bij het toetreden van de arbeidsmarkt*.
- Rijksoverheid. (2024). *Wet inburgering 2021_Inburgeren in Nederland*. Opgehaald van www.rijksoverheid.nl.
- SCP. (2018). *Syriërs in Nederland*.
- Significant Public. (2023). *Aanbod onderwijsroute asielstatushouders*.
- Verwey Jonker Instituut. (2021). *Evaluatie pilotprogramma veranderopgave inburgering*.
- Verwey Jonker Instituut. (2021). *Evaluatie pilots veranderopgave inburgering: Vrouwelijke nareizigers en gezinsmigranten*.